

Засновник Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** О. Онищенко, академік НАН України. **Редакційна колегія** В. Горовий, заступник головного редактора, Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн Г. Булахова. **Адреса редакції:** НБУВ, пр-т 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz@pochta.ru, www.nbu.gov.ua/siaz.html. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08. 2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

2009 № 7

ЗМІСТ

Коротко про головне

Віктор Ющенко готовий підтримати одночасне проведення дострокових виборів за умови змін до виборчого законодавства

Аналітика

Ю. Половинчик, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Дата спотикання

О. Ворошилов, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

СМИ о ситуации в НАК «Нефтегаз Украины»

А. Потіха, наук. співроб.

Безробіття в Україні: ситуація і перспективи

Партійна позиція

О. Козуля, наук. співроб.

Українські націоналісти: перша перемога “Свободи”

В. Копоть, мол. наук. співроб., канд. юрид. Наук

Перспективи лівих політичних сил у контексті виборів до Тернопільської обласної ради

Прогноз на перспективу

Діяльність органів державної влади

Політика

Економіка

Соціальна сфера

Події: експертні оцінки розвитку

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

Громадські організації науковців

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Енергоощадні технології

Інформаційні технології

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу

До уваги держслужбовця

Т. Добко, зав.відділом НБУВ, Ю. Левченко, провід. бібліограф

Патріотизм. Патріотичне виховання

З фондів НБУВ

Коротко про головне

Віктор Ющенко готовий підтримати одночасне проведення дострокових виборів за умови змін до виборчого законодавства

Президент України підтверджує готовність прийняти рішення про одночасне проведення дострокових президентських і парламентських виборів за умови зміни виборчої системи та скасування необмеженої недоторканності народних депутатів.

Про це глава держави заявив на зустрічі зі студентами та викладачами Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Президент висловив переконання, що скасування депутатської недоторканності та запровадження відкритих списків відповідає очікуванням суспільства.

«Якщо ми знаходимо компроміс по цих двох позиціях – позиціях, які всенародно підтримуються, я готовий піти на той крок, щоб ми провели дострокові і президентські, і парламентські вибори», – сказав він. Водночас В. Ющенко назвав рішення Верховної Ради про призначення виборів Президента на 25 жовтня таким, що не є законним. «Зрозуміло, воно політичне», – сказав глава держави, нагадавши про норму Конституції, яка передбачає проведення наступних виборів Президента в останній тиждень останнього місяця п'ятого року повноважень. «Таким чином, 17 січня 2010 р. – вибори нового Президента, як імперативно передбачає Конституція України...і дискусії тут якоїсь серйозної правової немає», – переконаний Президент.

Говорячи про наполягання змінити виборче законодавство, він наголосив, що без запровадження пропорційної системи виборів за відкритими списками до парламенту прийдуть ті самі політичні діячі. «Парламент не змінить своєї якості», – сказав Президент. В. Ющенко переконаний, що таким чином вибори можуть перетворитися на «марнування державних коштів».

Щодо зняття депутатського імунітету, В. Ющенко нагадав, що відповідний законопроект знаходиться у парламенті приблизно півтора-два роки, і ніхто не має наміру його розглядати. Саме тому, наголосив глава держави, він наполягатиме, аби Верховна Рада паралельно із зміною виборчої системи затвердила рішення щодо скасування депутатської недоторканності в частині притягнення парламентаріїв до кримінальної відповідальності. Водночас глава держави підкреслив, що навіть проведення виборів не повинно відкласти конституційну реформу «в довгу шухляду». У цьому контексті В. Ющенко закликав Верховну Раду якнайшвидше сформувати конституційну комісію з тим, щоб надалі вся процедура оновлення Конституції завершилася проведенням всенародного референдуму. «Для мене як для Президента не принципово, чи вибори відбудуться на два-три місяці раніше чи пізніше. Це не суть.

Найголовніше, щоб ми ці місяці, які залишилися і до тих, і до інших виборів провели продуктивно, щоб ми вийшли на якісно нове поле національного законодавства, яке більш фундаментально регулює питання, що сьогодні стримують український прогрес, породжують нестабільність, перш за все, політичну», – підкреслив Президент (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2009. – 6.04).

Аналітика

Ю. Половинчак, канд. іст. наук,
старш. наук. співроб.

Дата спотикання

Дискусії щодо дати чергових президентських виборів, які в'яло велися в українському політикумі останнім часом, переведено в юридичну площину. 1 квітня Верховна Рада України прийняла Постанову “Про призначення чергових виборів Президента України”, згідно з якою вибори повинні відбутися 25 жовтня 2009 р.

За відповідну постанову, внесену членом «Народної самооборони» Г. Москалем, проголосував 401 парламентарій – 174 депутати від Партії регіонів, 155 – від БЮТ, 26 – від НУ – НС, 27 – від КПУ, 19 – від Блоку Литвина.

Існує висока ймовірність того, що рішення депутатів запустить новий виток протистояння глави держави з парламентом, оскільки В. Ющенко наполягав на тому, щоб вибори пройшли 17 січня 2010 р.

Президент вже назвав рішення ВР «неконституційним і політично вмотивованим». «Це рішення незаконне, це рішення неконституційне, це рішення політичне. Деяким вигідно мати вибори навіть не в жовтні, бо до жовтня вони все програють, а сьогодні ввечері, будь-якою ціною, бо це їхня персональна доцільність. Тому я як Президент хочу сказати твердо і ясно: вибори в Україні будуть проведені в строки, передбачені Конституцією України», – сказав він.

Проте вже 3 квітня, перебуваючи в Хмельницькій області, глава держави зробив заяву про те, що готовий провести дострокові вибори Президента країни разом з достроковими парламентськими виборами. За його словами, дострокові парламентські вибори мають проходити за відкритими списками.

При цьому в Секретаріаті Президента наполягають, що «вибори Президента 25 жовтня будуть достроковими, оскільки за Конституцією їх необхідно проводити 17 січня 2010 р. Але для Президента не критичні додаткові три місяці перебування при владі, оскільки в даному випадку на кону майбутнє країни». Водночас, як підкреслив глава президентського Секретаріату В. Балоба, спільні дострокові вибори будуть «відображенням народної волі».

«Вийдіть на вулицю і запитайте в перехожих, що вони думають про владу. А потім уточните, про кого вони так погано думають – про Прем'єра, Президента або парламент. Упевнений, вам скажуть, що про всіх. Таким чином, “перезавантаження” теж слід проводити у всіх гілках влади одночасно», – пояснив глава Секретаріату Президента.

У свою чергу Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко одразу заявила, що проведення в Україні дострокових парламентських виборів наразі суперечить конституції країни.

Сама можливість дискусій щодо дати виборів зумовлена двома факторами. По-перше, фактом проведення судових слухань та третього туру виборів під час президентської кампанії 2004 р., що, відповідно, призвело до зволікання її у часі та перенесло дату вступу на посаду обраного президента: Президент В. Ющенко почав виконання обов'язків глави держави не в листопаді, як слід було б очікувати за нормального, прописаного в Конституції сценарію перебігу виборів, а 23 січня 2005 р. По-друге, відіграло свою роль внесення змін до Конституції, зокрема, і в частині визначення дати чергових виборів Президента, під час каденції В. Ющенка. Відповідно до чинної Конституції, чергові вибори глави держави проходять в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень Президента. До 2006 р. чергові вибори Президента проходили в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень.

Народні депутати, призначаючи вибори Президента на 25 жовтня 2009 р., керувалися логікою, згідно з якою президентська кампанія 2004 р. відбувалася за старим законом; закон зворотної сили не має і тому дату виборів слід визначати також за старим законом (тобто в останню неділю жовтня останнього року повноважень Президента). Питання в правовій площині полягає в тому, пояснює народний депутат, представник парламентської групи «Народна самооборона» В. Стретович, що кандидати в Президенти 2004 р., балотуючись на цей високий пост, знали, що їх переоберуть в останню неділю жовтня 2009 р. «Вони йшли на це свідомо», – наголосив політик. «Зміни до Конституції вступили в дію з 1 травня 2006 р. Але існує в праві правило, що не можна змінювати процедуру під час її дії, адже ніхто не може бути суддею у своїй справі», – підкреслив В. Стретович. «Тому в даній ситуації, якщо ми хочемо закладати правову традицію, ми повинні поставити правило, що можна змінити терміни повноважень мерів, тільки для тих, що прийдуть після цих мерів, але не для тих, що діють зараз. Можна змінити правило для наступного Президента, але не для цього, що зараз. Можна змінити зарплату депутатам, але не для себе, а тим, хто прийде після нас. І тоді ми закладемо традицію, діяти по праву», – підсумував він.

Цю ж позицію обгрунтовує і «бютівець» В. Писаренко. «Зміни до Конституції були ухвалені у 2004 р., але вона почала діяти лише у 2006. І В. Ющенко ще рік працював за тими повноваженнями, які надавала Конституція зразка 1996 р. Саме за цією логікою депутати ухвалили рішення, що Президент має обиратися в останню неділю жовтня», – підкреслив депутат.

Очевидно, що цю правову колізію повинен розв'язати Конституційний Суд – лише цей орган може остаточно легітимізувати дату проведення виборів, на що вказує і більшість вітчизняних експертів. 8 квітня Президент В. Ющенко вніс до Конституційного Суду подання щодо оскарження постанови ВР про призначення президентських виборів на 25 жовтня.

Наразі більш чи менш одностайної думки щодо перспектив такого подання в експертному середовищі не склалося. При цьому аналітики наголошують, що суддям КС доведеться враховувати, що постанову підтримала навіть більше ніж конституційна більшість народних депутатів. Так, політолог К. Бондаренко прогнозує: «якщо Президент звернеться до КС, то КС може винести зовсім інший вердикт – 400 голосів депутатів це більш ніж достатньо; більш того, у Конституції написано, що саме Верховна Рада встановлює дату проведення виборів». «Найголовніше в голосуванні за проведення президентських виборів 25 жовтня є те, що голосували навіть найближчі соратники В. Ющенка, це ситуаційне об'єднання в парламенті свідчить про недовіру всього політикуму до Президента», – зазначив політолог А. Єрмолаєв.

Директор Центру дослідження проблем громадянського суспільства В. Кулик, вважаючи нормативно та юридично більш обґрунтованою пропозицію Президента, водночас наголошує: «Тут варто говорити про наявність консолідованої політичної волі політичних гравців у Верховній Раді». «Якщо КС затягне ухвалення рішення з цього питання, то я думаю, що в таких умовах спрацює все ж таки пропозиція ВР, а не Президента, і кампанія розпочнеться в час, визначений постановою ВР. Тобто зараз питання в тому, чи вдасться Президенту через КС вирішити це питання, і якщо ВР створить проблеми для роботи КС, тоді працюватиме постанова парламенту», – прогнозує він.

А от директор політичних програм Центру політичного консалтингу О. Проценко вважає, що, навпаки, оскарження постанови в Конституційному Суді або переведення проблеми в будь-який інший спосіб у виключно юридичну площину, робить дату 25 жовтня нереалістичною. «В Україні вже давно відпрацьована технологія, за якою рішенням суду може бути заблокований виборчий процес. Наприклад, ЦВК не матиме прав вчиняти будь-які дії щодо організації виборчого процесу. А це означає їхній зрив. Тобто без попередньої згоди чи іншими словами політичної волі всіх гравців вибори не відбудуться», – попереджає він.

Занепокоєння з приводу впливу можливих судових оскаржень на весь виборчий процес висловлює і президент Аналітичного центру «Відкрита політика» І. Жданов. Він сподівається, що у випадку відповідного подання до Конституційного Суду, КС у дуже стислі строки ухвалить рішення, тому що якщо керуватись буквою закону, то потрібно вже в травні починати відповідні процедури щодо висування кандидатів, утворення округів тощо. «Я думаю, нам не потрібно ризикувати і заводити ситуацію в глухий кут, тому що якщо ми

пропустимо якісь строки, то це може поставити під сумнів весь процес виборчої кампанії», – говорить політолог.

Експерти розглядають і інші варіанти розвитку подій. Так, політолог А. Єрмолаєв вважає, що В. Ющенку буде складно «швидко нівелювати рішення ВР через Конституційний Суд, що спонукатиме його до розпуску парламенту з посиланням на недієздатність коаліції».

З іншого боку, багато хто з політологів вважає, що затвердивши дату проведення чергових президентських виборів 25 жовтня 2009 р., депутати, навпаки, убезпечили себе від можливого розпуску Верховної Ради і призначення дострокових парламентських виборів.

Так, політолог В. Фесенко зазначив, що, при голосуванні про призначення дати президентських виборів депутати керувалися двома мотивами: “швидше позбутися Ющенка” і побоюванням призначення Президентом дати проведення позачергових виборів ВР. “У голосуванні ВРУ головне не дата, а маневр з руйнування планів проведення дострокових парламентських виборів. Була інформація про те, що в Секретаріаті Президента готували відповідні документи, говорили про дату 7 червня. Якщо вибори призначені на 25 жовтня, отже, дострокові парламентські вибори можуть відбутися не пізніше 25 квітня за Конституцією. За півроку до дати президентських виборів не може розпускатися парламент”, – повідомив він. “Якщо Президент оскаржуватиме це в Конституційному Суді, що ймовірно, то це відбудеться не швидко. Я думаю, не раніше травня, і відповідно, план парламентських виборів, що можуть пройти в червні або на початку липня, уже буде зруйновано”, – повідомив експерт.

Політолог К. Бондаренко також зазначає: “Депутати прекрасно розуміють, що якщо дату призначено, то Президент має право розпуску парламенту тільки до 25 квітня, тобто в нього є тільки три тижні на те, щоб розпустити парламент”.

У цьому контексті варто звернути увагу на той факт, що 2 квітня Конституційний Суд почав розгляд подання Президента щодо законності формування уряду новою коаліцією, внесене В. Ющенком ще в лютому. Згідно з його аргументами, кандидатуру Ю. Тимошенко на посаду Прем'єра запропонувала “стара” коаліція зразка 2007 р. – БЮТ та НУ – НС. Наразі ж гарант вказує, що нинішня коаліція фракцій БЮТ, НУ – НС та Блоку Литвина не подавала йому пропозицій щодо формування Кабміну. Якщо судді приймуть аргументи глави держави, він дістане право розпустити парламент.

Отже, перспективи не лише президентських, а й можливих парламентських виборів залежать значним чином від судових рішень. Утім, у цій ситуації слід враховувати й позиції парламентських фракцій, а вони, очевидно, у питанні майбутнього ВР не настільки узгоджені, як у справі президентських виборів. Якщо заступник голови фракції Блоку Литвина О. Зарубінський вважає призначення виборів Президента на 25 жовтня «крапкою» в питанні розпуску парламенту, то у «регіоналів», за словами Г. Герман, інші плани. «Ми сподіваємося, що після голосування про призначення дати президентських

виборів Президент підпише указ про розпуск Верховної Ради. Ми проведемо разом і вибори до Верховної Ради, ми змінимо і уряд, і Верховну Раду, і Президента”, – зазначила вона. “У нас відбулося засідання фракції, де було прийняте рішення, що ми за відставку влади – і Президента, і Прем’єр-міністра і розпуск парламенту, і це одногосно”, – повідомила депутат.

Очевидно, що правові колізії навколо питань виборів як Президента, так і парламенту виникатимуть ще неодноразово. На одну них вже вказав народний депутат (фракція НУ – НС), экс-член ЦВК Р. Князевич. Він заявив, що у Президента набагато більше часу для розпуску парламенту, ніж вважали депутати, приймаючи постанову про призначення виборів на 25 жовтня. Депутат нагадує, що ст. 90 Конституції передбачає: Президент не може достроково припинити повноваження діючого парламенту не протягом шести місяців до початку президентських виборів, а протягом останніх шести місяців своїх повноважень. Він зауважує: після завершення президентських виборів ЦВК дається 10 днів на встановлення їхніх результатів, потім термін на оскарження результатів виборів у судах, семиденний термін на розгляд позовів за результатами виборів, і після всього цього – 30-денний термін для того, щоб новообраний Президент вступив на посаду. Тому, за словами Р. Князевича, дата 25 жовтня “не грає”. Суть “три”, на його думку, у тому, щоб змусити Президента зосередитися на позові в Конституційний Суд і, таким чином, відвернути його увагу від розпуску парламенту.

Рішення ВР про призначення дати президентських виборів може мати ще один наслідок, а саме, заблокувати процес внесення змін до Конституції. На це вказав голова фракції Блоку Литвина І. Шаров. «Рішенням з призначення дати виборів Президента ми, по суті, заблокували роботу над змінами в Конституцію. Ми також однозначно поставили крапку у всіх розмовах про те, чи буде Президент обиратися в парламенті або всенародно. Я впевнений, що тепер внесення змін до Конституції можливе лише після президентських виборів», – сказав він.

Не позбавленими логіки видаються й припущення тих експертів, які прогнозують, що з оголошенням дати президентських виборів в Україні боротьба з кризою відійде на другий план. Таку думку, зокрема, висловив виконавчий директор центру «CASE-Україна» Д. Боярчук. «Якщо раніше була надія на те, що декілька місяців будуть стабільними, до початку передвиборних перегонів, то зараз про це не йдеться», – зазначив він.

Однак серед експертів є й інші точки зору. Так, директор Міжнародного інституту приватизації О. Рябченко вважає, що для української економіки було б набагато краще, якби вибори відбулися швидше, адже спочатку фінансово-економічної кризи влада не надто багато уваги приділяла її подоланню. “Я не бачу, щоб влада і за відсутності виборів задіяла якісь ефективні кроки з подолання економічної кризи. Тож, чим швидше вибори закінчатся, тим краще буде для держави та економіки. З економічної точки зору доцільніше їх проводити раніше, а не перебувати в непевності” – сказав він. Експерт

переконаний: для того, щоб ухвалювати антикризові рішення, влада має йти на непопулярні кроки. А зважаючи на близькість виборів, робити це нікому не вигідно – тож дієвих кроків у подоланні кризи можна очікувати лише після їх проведення, вважає експерт.

Очевидно, слід також враховувати, що дата проведення виборів вплине на розстановку політичних сил: три місяці, що становлять різницю між парламентським і президентським варіантами, можуть мати вирішальне значення для нарощування (втрати) рейтингів головних політичних гравців. На думку експертів, проведення виборів восени, а не взимку, вигідне в першу чергу Партії регіонів. «Їхні рейтинги зараз достатньо високі і навряд чи погіршають до жовтня», – зазначає керівник фонду “Демократичні ініціативи” І. Бекешкіна.

Осінні вибори також збережуть для Ю. Тимошенко її електорат і не дадуть іншим силам, у першу чергу А. Яценюку, «перетягнути на свій бік» частину її виборців. Його рейтинг, відзначає заступник директора соціологічної служби Центру Разумкова М. Міщенко, у першу чергу зростає за рахунок падіння рейтингу Ю. Тимошенко. За даними Центру Разумкова, популярність А. Яценюка зростала з грудня минулого року: якщо тоді за нього збиралися віддавати свої голоси 5,1 % виборців, то в березні – вже 13,4 %. Вибори в жовтні, вважає М. Міщенко, цю динаміку порушать. Крім того, експерти сходяться в тому, що якщо вибори відбудуться в жовтні, А. Яценюк втратить свої шанси на перемогу, не встигнувши підготувати людей до роботи в регіонах, зібрати комісії і знайти спостерігачів.

“Скорочуючи виборчу кампанію, Партія регіонів і БЮТ відсікають від гонки можливих конкурентів – А. Яценюка, А. Гриценка, О. Тягнибока, які тільки видбудовують свої штаби і для яких кожен тиждень на вагу золота”, – вважає директор PR-групи Polittech Т. Березовець.

При цьому аналітики вважають, що проведення виборів у жовтні не вигідне в першу чергу В. Ющенку. “Навряд чи його рейтинг підтримки змінився б до січня, але він міг розраховувати провести зміни в Конституцію і залишитися у верхній палаті парламенту. Якщо вибори будуть в жовтні, це вже нереально”, – переконана І. Бекешкіна. “Президент заявив, що тільки влітку оголосить про своє рішення, йти або не йти на вибори. Тобто він ще не готовий до виборів і не встигне підготуватися до жовтня. Крім того, потрібно враховувати, що Секретаріату потрібно буде витратити чималі гроші на експрес-розкручування Яценюка”, – запевняє доктор політичних наук С. Телешун.

“У принципі можна сказати, що ніхто з провідних гравців не готовий до виборів у жовтні. За них проголосували тільки для того, щоб не дати Президентові внести зміни до Конституції”, – додає глава правління Центру прикладних політичних досліджень “Пента” В. Фесенко.

Отже, підсумовуючи, можна зазначити: ухвалюючи рішення щодо терміну проведення президентських виборів, Верховна Рада діяла в межах своїх повноважень, визначених у Конституції. При цьому термін, визначений цією

постановою, викликає певні питання з точки зору правової аргументації, оскільки два інші варіанти (грудень 2009 р. та січень 2010 р.) базувалися на положеннях нової Конституції, у той час як ухвалений варіант апелює до положень попередньої редакції Конституції, на підставі якої обирався Президент. Ця обставина має стати предметом для правової дискусії і для звернення Президента до КС.

При цьому обговорюване питання впливає на цілий ряд політичних і навіть економічних процесів та проблем, тому чекати, що його вирішення зосередиться лише в правовій площині і не викличе політичного протистояння не доводиться.

**О. Ворошилов, канд. іст. наук,
старш. наук. співроб.**

СМИ о ситуации в НАК «Нефтегаз Украины»

В последнее время СМИ довольно много пишут о сложной финансовой ситуации в НАК «Нефтегаз Украины». В частности, отмечается, что на сегодняшний день задолженность «Нефтегаза» достигла 34,5 млрд грн (более 4 млрд долл.). Две трети этой суммы монополист должен вернуть уже до конца 2009 г. Еще 4 млрд грн компания заплатит банкам в качестве процентов. При этом ряд кредитов были предоставлены компании под залог газа в подземных газохранилищах.

Вместе с тем, еще в начале 2008 г. Премьер-министр Украины Ю. Тимошенко заявила, что «Нефтегаз» находится на грани банкротства. Следует отметить, что холдингу уже неоднократно предсказывали банкротство. Об этом же в середине февраля заявил и уполномоченный Президента Украины по международным вопросам энергетической безопасности Б. Соколовский.

В начале марта 2009 г. международное рейтинговое агентство Moody's Investors Service внесло «Нефтегаз» в список компаний, корпоративный рейтинг которых в ближайшее время может быть понижен. Аналитики агентства полагают, что зависимость НАКа от государственной поддержки в ближайшее время может только увеличиться. В то же время ухудшающаяся экономическая и политическая ситуация может затруднить способность правительства Украины оказать компании своевременную помощь.

В распоряжение СМИ попали документы, содержащие информацию о текущих финансовых обязательствах НАК «Нефтегаз Украины». Эти данные менеджмент компании предоставил правительству в рамках подготовки финплана «Нефтегаза» на 2009 г.

Как отмечают обозреватели, крупнейшим кредитором «Нефтегаза» на текущий момент выступает государственный «Ощадбанк». Газовики одолжили у этого

финучреждения более 18 млрд грн в конце прошлого года, чтобы в экстренном порядке погасить долг за российский газ.

При этом из 12 финансовых учреждений, которые давали займы украинской госкомпании на протяжении 2004–2008 гг., – семь иностранных банков.

Издание уточняет, что их займы сегодня наиболее проблематичны для «Нефтегаза», поскольку предоставлялись в долларовом эквиваленте, курс которого значительно возрос. Из общего долга в 34,5 млрд грн доля кредитов в иностранной валюте превышает 40 %.

В то же время СМИ отмечают, что на финансовую дисциплину «Нефтегаза» банки-кредиторы пока не жалуются. Так, представители финучреждений, работающих с компанией, уверяют, что по счетам она платит вовремя.

“Задержек с выплатой процентов («Нефтегазом») – нет, и я никакой опасности не вижу”, – сообщил член набсовета государственного «Укрэксимбанка» В. Тополов. Экспортно-импортному банку газовая компания должна свыше 800 млн грн.

Директор по корпоративному бизнесу «Альфа-Банка» (Украина) Е. Березовский также не сомневается в платежеспособности крупнейшей энергетической компании страны. “НАК «Нефтегаз Украины» на протяжении многих лет является крупным клиентом банка. Компания всегда в срок выполняет свои обязательства перед нами”, – констатирует он.

Причины для волнений могут быть у другого государственного финучреждения – «Ощадбанка». Срок возвращения 18 млрд грн, которые были одолжены НАКу в прошлом году, наступит уже до конца декабря. Однако в финансовом плане «Нефтегаза» на 2009 г. запланировано изменение графика погашения кредитов «Ощадбанка». Это означает, что деньги финансовому учреждению в этом году могут не вернуть. Председатель правления А. Гулей в комментарии «Делу» не стал прогнозировать вероятность возвращения долгов «Нефтегазом Украины» до конца декабря. «Вам нужно звонить экстрасенсу, который хорошо гадает на политической гуще, – сказал он. – Я смотрю на те цифры, которые у меня есть сегодня». При этом банкир подтверждает, что пока НАК платит исправно, и претензий к нему нет.

В то же время многие обозреватели и эксперты высказывают сомнения в способности НАКа своевременно рассчитываться за поставляемый в Украину российский газ. Особенно часто данная тема поднималась в конце февраля – начале марта, когда пришло время оплачивать газ, поставленный «Газпромом» в феврале.

Большинство экономических аналитиков высказывали уверенность, что на этот раз средства «Нефтегазу» будет взять негде, если только государство не даст кредит. Но тут НАК становится заложником политических игр.

Ранее «Нефтегаз» кредитовали три зарубежных банка – Credit Swisse, Deutsche Bank и Альфа-банк. Первый из них сейчас занят возвратом денег от компании «Укравтодор». Второй отказал «Нефтегазу» еще в сентябре. Третий имеет

возможность кредитовать под 15 % в валюте российских кредиторов. В то же время глава «Ощадбанка» Д. Вольнец подтвердил, что его банк готов выделить кредит «Нефтегазу» – но только в случае, если банк, со своей стороны, получит средства от Нацбанка Украины.

Понимая, что предстоит раунд очередного «газового голодания», «Нефтегаз» обратился к «Газпрому» с предложением пересмотреть отдельные положения газового контракта, заключенного компаниями 19 января 2009 г. Информация эта была озвучена уполномоченным Президента Украины по международным вопросам энергетической безопасности Б. Соколовским.

По его словам, «Нефтегаз» желает изменить п. 2.2.1 контракта, согласно которому в 2009 г. компания должна оплатить «Газпрому» 40 млрд куб. м газа, уменьшив этот показатель до 33 млрд. Согласно п. 2.2.3 контракта такие договоренности возможны по согласию сторон не позднее чем за шесть месяцев до начала года поставки, то есть показатели на 2009 г. должны были быть уточнены до 1 июля 2008 г.

Аргументация Б. Соколовского звучит следующим образом: «Изменения в долгосрочных международных договорах являются обычной практикой. Основания для этого возникают вследствие изменения условий и обстоятельств выполнения контрактов. Вместе с тем, после подписания контракта с «Газпромом», условия его выполнения практически не изменились. Таким образом, необходимость изменять договор уже через месяц после заключения свидетельствует о его несовершенстве и подготовке без надлежащей экспертной проработки».

Он отметил, что Украина уже сегодня должна начинать переговоры об уменьшении объемов импортируемого газа в 2010–2019 гг. для приведения контрактных условий в соответствие с Энергетической стратегией Украины и Директивами на переговоры о сотрудничестве в газовой сфере, утвержденными в 2008 г. указами Президента Украины.

Как сообщил в середине марта министр топлива и энергетики Ю. Продан, «Газпром» предварительно согласился уменьшить до 33 млрд куб. м объем газа, который будет поставлен в Украину в 2009 г. согласно контракту. «Но на документальном уровне это пока не оформлено, сейчас это достигнуто на уровне переписки», – отметил министр.

В связи этим можно также напомнить, что согласно новому контракту с «Газпромом» «Нефтегаз Украины» в текущем году должен закупить 40 млрд куб. м газа. Однако в начале 2009 г. Украина недовыбрала необходимый объем газа (по итогам первых двух месяцев потребление импортного газа Украиной держится на уровне немногим более 50 % законтрактованных объемов). Следует отметить, что контракт с «Газпромом» предусматривает оплату «Нефтегазом» газа даже в случае, если его объем не был выбран (условие «take or pay»). При этом в случае недобора покупателем свыше 6 % от месячной поставки он платит с апреля по сентябрь штраф в размере 300 % стоимости невыбранного объема, с

октября по апрель – 150 %. Поэтому у «Газпрома» есть все юридические основания для того, чтобы потребовать от украинского концерна оплатить 150 % стоимости невыбранного газа.

Ситуация осложняется еще и тем, что новоявленный и прописанный в договоре посредник – компания «Газпромсбыт Украина» пока не допускается к реализации газа промышленным потребителям Украины. Это вызывает дополнительное недовольство у «Газпрома».

В то же время «Газпром» не стал применять штрафных санкций за недобор газа Украиной в феврале 2009 г. «У Украины есть минимальная потребность (в поставляемом газе). В феврале они значительно недобыли газ по контракту, но мы договорились, что «Газпром» не будет применять штрафные санкции», – сказал глава «Газпрома» А. Миллер. Премьер-министр РФ В. Путин пояснил, что Россия прощает Украине неустойки за недовыкупленный газ, учитывая предбанкротное состояние украинской экономики.

Обозреватели ряда СМИ отмечают, что сложившаяся ситуация усугубляется экономическим спадом, и прогнозируют – в начале весны задолженность коммунальных потребителей за газ будет накапливаться, и раньше или позже у НАК может не хватить денег, чтобы расплатиться за очередной месяц. В связи этим у «Газпрома» и В. Путина будут два варианта поведения:

- продление срока расчета за газ, поскольку блокирование поставок для Украины и введение предоплаты зависит от того, решит ли российская сторона применить в отношении Украины санкции;
- введение принципа стопроцентной предоплаты и прекращение поставок газа для Украины, что означает повторение газового кризиса (по схеме январского газового конфликта: нет поставок – нет возможности обеспечивать транзит).

Возможность ухудшения ситуации по расчетам с «Газпромом» эксперты в значительной степени связывают с катастрофическим ростом задолженности предприятий коммунальной теплоэнергетики перед предприятиями НАК. Если общая задолженность предприятий ТКЭ перед НАКом в феврале составила 4,567 млрд грн, то, по сообщению пресс-службы компании, к концу марта она превысила 5 млрд грн.

Накопление предприятиями ТКЭ задолженности за потребленный природный газ значительно усложняет расчеты НАК «Нефтегаз Украины» с поставщиком импортируемого природного газа, – заявляют в компании и отмечают, что это является общенациональной проблемой и может привести к негативным последствиям в экономике страны в целом.

Премьер-министр Украины Ю. Тимошенко также считает критической ситуацию с внутренними расчетами за потребленный газ. Об этом Премьер заявила 3 марта на совещании по вопросу о состоянии расчетов за газ, потребленный в Украине с начала 2009 г. «На сегодняшний день задолженность, в том числе и коммунальных предприятий, и частных предприятий, которыми являются облгазы, всех участников рынка составила в целом 10,7 млрд грн, а с

начала года, за два месяца, увеличилась почти на 5 млрд. Если это нежелание осуществлять функцию или если это политические указания, которые дали вам право не рассчитывать, то тогда имейте в виду, что вы уничтожаете страну, а не создаете сложные обстоятельства для правительства», – сказала Ю. Тимошенко.

По ее словам, такой крупной суммы задолженности еще никогда в стране не было. В частности, Премьер-министр отметила, что уровень оплаты за использованный населением газ, бюджетными организациями и теплокоммунэнерго в Закарпатской области составляет 67,5 %. «Эта ситуация уже трагичная, потому что уровень оплаты составляет не 100 %. Но на фоне неблагополучной Закарпатской области, которая, кстати, лучше всех рассчитывается за газ, Донецкая область, которая оплатила только 19,3 %, Харьковская, которая оплатила 21,6 %, Запорожская – 24,5 %, Одесская – 25,5 %, Днепропетровская – 29,1 %, по сути дела, Закарпатская область выглядит просто островком благополучия», – добавила Ю. Тимошенко.

По словам Ю. Тимошенко, доля оплаты ТКЭ за потребленный газ в Николаевской и Харьковской областях составляет 2,8 % и 4,5 % соответственно. В то же время Премьер-министр отметила, что в этих областях доля населения в расчетах за газ составляет выше 50 %, в частности, в Донецкой области – 60 %. Премьер также отметила, что в целом население старается платить в полном объеме за потребленный газ.

«Я хочу у вас спросить – где, на ваш взгляд, НАК «Нефтегаз» должна брать деньги для расчетов с Россией при таком качестве расчетов? ...Это является уровнем защиты национальных интересов со стороны всех руководителей, которые сегодня сидят в этом зале, в том числе и глав областных государственных администраций, которые здесь отсутствуют», – заявила Ю. Тимошенко.

Было решено, что правительство будет инициировать процедуру банкротства облгазов в случае несвоевременных расчетов за газ, или же будет настаивать на их передаче в госсобственность.

На этом же совещании между представителями правительства, НАК «Нефтегаз», коммунальщиков и «Ощадбанка» было принято решение о проведении всех платежей за газ через госбанк. Таким образом, правительство намерено проконтролировать распределение средств за поставленный газ между теплоэнергетиками и НАК «Нефтегаз Украины». Теперь платежи потребителей тепла, поступившие на счета теплокоммунэнерго, будут распределяться НКРЭ: сначала на погашение задолженности перед «Нефтегазом» и только потом – на покрытие потребностей самих энергетиков, в виде возврата средств на распределительные счета. Так правительство пытается построить модель расчетов, аналогичную действующей на оптовом рынке электроэнергии – уровень расчетов за электричество на этом рынке сейчас приближается к 100 %.

На сегодняшний день лицензии на поставку тепловой и электрической энергии населению и предприятиям имеют около 1200 энергокомпаний. 90 % этих компаний держат свои распределительные счета и депозиты в коммерческих банках, которые активно используют имеющиеся остатки для поддержания ликвидности и короткого кредитования. Некоторые эксперты считают, что шаг, которым правительство пытается восстановить ритмичность платежей за поставленный НАКом газ, ударит по банкам, обслуживающим платежи энергетиков. Представители коммерческих банков, обслуживающих предприятия теплоэнергетики, также не считают предложенную схему выгодной для себя. «Предприятию целесообразно держать распределительные и расчетные счета в одном банке, так как это ускоряет процесс зачисления средств на нужды компании непосредственно после распределения в НКРЭ», – говорит заместитель председателя правления крупного банка, пожелавший не называть себя. По его словам, это создает условия для того, чтобы энергетика полностью переходили на обслуживание в госбанки и даже переводили туда зарплатные проекты своих сотрудников. «Я понимаю, что правительство пытается решить проблему платежей за газ, но одновременно создаются условия для падения очень многих банков», – говорит банкир. По его мнению, вслед за энергетиками из коммерческих банков в государственные начнут мигрировать и другие финансово стабильные клиенты, которые не захотят рисковать прохождением своих платежей через банки, теряющие ликвидность.

Следует также отметить, что нормализации ситуации в НАК никоим образом не способствовал и конфликт вокруг «Нефтегаза» с участием СБУ, который разразился 3 марта 2009 г., когда поздно вечером сотрудники службы задержали заместителя начальника одного из отделов Энергетической таможни Т. Шепитько за таможенное оформление газа на НАК «Нефтегаз Украины» вместо RosUkrEnergo. СБУ возбудила уголовное дело по факту завладения 6 млрд куб. м газа на сумму около 1 млрд долл. компании RosUkrEnergo должностными лицами «Нефтегаза Украины» (ст.191 Уголовного кодекса Украины). 4 марта следователи СБУ с несколькими представителями спецподразделения «Альфа» появились в здании «Нефтегаза» «для выемки документов в деле о завладении служебными лицами «Нефтегаза» по предварительному сговору 6,3 млрд куб. м транзитного газа».

В данной связи премьер-министр РФ В. Путин в своем комментарии ситуации не исключил, что действия силовых ведомств в НАК «Нефтегаз Украины» могут привести к перебоям поставок российского газа как украинским, так и европейским потребителям.

Обозреватель интернет-издания «Вовремя.info», как и ряд других обозревателей, расценивает операцию СБУ как начало «горячей» фазы газовой войны между Президентом и Премьером, одновременно ставящей страну на грань очередной газовой войны с Россией.

Следует также отметить, что Польша уже отреагировала на события в «Нефтегазе» – Л. Качиньский предложил приостановить строительство трубопровода Одесса–Броды «в связи с политической нестабильностью в Украине».

В свою очередь «РосУкрЭнерго» уже подало в международные суды ряд исков против «Нефтегаза Украины». В «РосУкрЭнерго» утверждают, что «Нефтегаз» не давал возможности выполнять контрактные обязательства перед Европой, чем «нанес компании убытки». Также представители РУЭ говорят об общем долге «Нефтегаза» перед компанией в 600 млн долл.

10 марта швейцарский трейдер обратился с очередным (уже третьим) иском в Стокгольмский арбитражный суд, потребовав возвращения 11 млрд куб. м газа или возмещения его стоимости.

В этой связи СМИ отмечают, что в Украине реализовать решение международного суда будет сложно. Но спор с RUE уже вынудил Кабмин искать другие источники технологического газа – продать его «Нефтегазу» могут европейские нефтегазовые компании.

Как отмечает издание, юристы оценивают шансы RUE на победу в международном суде как высокие, но выполнить решение арбитража в Украине, по их мнению, будет непросто. «Процедура отчуждения газа нарушена – вопреки швейцарскому законодательству, решение о его продаже подписал только один из директоров RUE, а необходимо два (остальные акции принадлежат украинским предпринимателям Д. Фирташу и И. Фурсину), – говорит партнер юридической фирмы «Правовые партнеры» А. Доманский. – Но решение международного арбитражного суда необходимо подтверждать в украинских судах. Без этого максимум, на что может рассчитывать RUE, – это арест имущества «Нефтегаза» за рубежом».

Среди активов «Нефтегаза» за рубежом можно назвать лишь лицензии на добычу нефти и газа в Египте, Ливии и ОАЭ, где решения международных судов не имеют прямой силы, отмечают юристы.

РУЭ уверено, что газ – по-прежнему их собственность. Но, как отмечает «Вовремя.info», “на самом деле «РосУкрЭнерго» стали жертвой не столько «заговора Тимошенко», сколько «кидка» «Газпрома». После того, как премьерями Украины и России было принято решение убрать компанию-посредника с газового рынка, долг «РосУкрЭнерго» перед «Газпромом» в размере 1,7 млрд долл. был переуступлен «Нефтегазу». Что дает позволение последнему забрать в счет этого долга весь газ, хранившийся в ПГХ. Долг был заплачен деньгами, полученными от «Газпрома» в качестве аванса за транзит. ...В Кремле об этом прекрасно знают, и там не привыкли отступать от принятых решений. Потому все действия Фирташа, Хорошковского, Балого, Ющенко, Левочкина, Бойко и прочих рангом помельче там воспринимают как «последнюю контратаку», – считают обозреватели.

Касательно грядущих судебных разбирательств партнер юридической фирмы «Правовые партнеры» А. Доманский отмечает, что победу в Стокгольмском суде может обеспечить только консолидированная позиция акционеров RUE. “Если один из директоров компании даст свидетельства в пользу Д. Фирташа, а другой – против, это принесет серьезные шансы защите «Нефтегаза», – считает юрист. Ранее первый заместитель председателя правления «Нефтегаза» И. Диденко заявлял, что исполнительный директор RUE от «Газпрома» Н. Дубик подписал соглашение о продаже 11 млрд куб. м спорного газа «Газпрому». А назначенный Д. Фирташем исполнительный директор Д. Глебко отказался это сделать.

Однако источник, близкий к Д. Фирташу, уточнил, что на заседании Стокгольмского арбитражного суда 24 марта, где были заслушаны позиции сторон по искам RosUkrEnergo к НАК «Нефтегаз Украины», «Газпром» поддержал требования RUE. Изменение позиции монополии, которая обвинила трейдера в разжигании газовой войны России и Украины в начале года, собеседник объясняет подписанием газовой декларации ЕС и Украины, в которой содержится инициатива покупателей закупать весь российский газ на российско-украинской границе. Как известно, этот документ вызвал жесткую критику со стороны Москвы.

Впрочем, член Комитета Верховной Рады по ТЭК, советник Премьер-министра А. Гудыма считает, что позиция «Газпрома» – элемент давления на Украину, рассчитанный на то, чтобы Россию допустили к управлению украинской ГТС. “Российский премьер В. Путин будет выглядеть очень некрасиво, если, вопреки своим заявлениям, направленным против Д. Фирташа, «Газпром» поддержит украинского предпринимателя. Думаю, действия «Газпрома» по поддержке господина Фирташа в суде – угроза, которая не будет реализована”, – уверен он.

В свою очередь еженедельник «Зеркало недели» напоминает, что просьба об арбитраже относительно транзита российского природного газа через территорию Украины, поданная РАО «Газпром» в Арбитражный институт Торговой палаты Стокгольма (ТПС) в связи с январской газовой войной, в настоящее время не отозвана. По мнению «Газпрома», ответчик – НАК «Нефтегаз Украины» – не только «не соблюдал юридических обязательств по транзиту природного газа через территорию Украины в Европу», но еще и изымал транзитный газ. В Стокгольмском арбитраже «Газпром» просил, в частности, признать изъятие отобранного газа длящимся нарушением долгосрочного контракта, обязать ответчика вернуть истцу отобранный газ (или его эквивалент) и взыскать понесенные истцом убытки. Кроме того, «Газпром» направил в Стокгольмский арбитраж дополнительное письмо с уточнением исковых требований. Последний пункт в нем выражается цифрой в 100 тыс. евро.

В ответ на это 6 марта «Нефтегаз Украины» обратился в ТПС отклонить просьбу «Газпрома» в связи с тем, что, согласно арбитражным оговоркам, на которые ссылается российская сторона, на досудебное – мировое и

взаимоприемлемое – разрешение спора между НАК «Нефтегаз Украины» и РАО «Газпром» отведено 45 дней “с момента возникновения спора”, только по истечении которых в случае, если согласие не достигнуто, возможно обращение к арбитражу. При этом «Нефтегаз Украины» подчеркивает, что заявленные “Газпромом” требования «являются необоснованными и категорически отвергаются» НАК.

В свою очередь, первый вице-премьер-министр Украины А. Турчинов считает бесперспективным иск российского ОАО “Газпром” к Национальной акционерной компании “Нефтегаз Украины”, потому что «у него нет объективной базы», поскольку “Украина достойно выполняла свои обязанности транзитера газа в Европу”.

А.Турчинов также отметил, что, по его убеждению, иск “Газпрома” носит политический характер и связан с тем, что “Газпром” “хочет обеспечить свое европейское реноме”.

В целом же эксперты предостерегают от чрезмерного оптимизма правительства относительно бесперспективности исков “Газпрома” и “РосУкрЭнерго” против “Нефтегаза Украины” в арбитражном институте Торговой палаты Стокгольма.

Сопредседатель Киевского международного энергетического клуба А. Тодийчук поддержал заявление правительства об отсутствии “объективной базы” для обоснования “Газпромом” своего иска о нарушении “Нефтегазом” условий транзита российского газа в Европу.

Вместе с тем эксперт предостерег, что Москва и в дальнейшем будет добиваться контроля над украинскими газопроводами и привлечения европейских инвестиций в построение Южного и Северного газовых потоков в обход Украины, передает “Немецкая волна”.

Это давление лишь усилится, учитывая будущие президентские выборы, указал сопредседатель энергетического клуба. Поэтому Украина должна применить энергичные контрмеры, считает А. Тодийчук. “Первый шаг сделан – это финансовый план «Нефтегаза Украины» на этот год. Желательно было бы его укрепить хотя бы пятилетней концепцией газотранспортной системы, чтобы были хоть какие-то ориентиры для инвесторов Евросоюза”, – сказал он.

Что касается финплана «Нефтегаза» на 2009 г., то он был утвержден на заседании Кабинета Министров Украины 11 марта в сумме чуть более 12 млрд долл. с профицитом 3,8 млрд грн. По словам первого заместителя министра топлива и энергетики О. Бугаева, доходы «Нефтегаза», согласно финплану, составят в 2009 г. 97,6 млрд грн, а расходы – 95,2 млрд грн.

Комментируя информацию о том, что ожидалось принятие финплана НАК с дефицитом, и. о. министра финансов И. Уманский сказал, что такой дефицит мог быть с учетом средств по оплате закачиваемого в хранилища газа. Исходя из этого, И. Уманский отметил, что для закачки газа в межсезонье НАК «Нефтегаз» надо будет привлечь дополнительные средства.

Он подчеркнул, что у «Нефтегаза» есть достаточно и своих резервов для того, чтобы финплан был с профицитом. «Мы считаем, что там (НАК «Нефтегаз Украины») есть еще резервы. В первую очередь, это внесение в уставный фонд “Черноморнефтегаза”, это 500 млн грн и около 1 млрд – производственно-инвестиционных расходов, которые “Нефтегаз” не расписал и не показал конкретное направление использования». По его словам, если будут учтены предложения Минфина, то профицит НАК можно будет увеличить суммой немногим более 1 млрд грн.

Вместе с тем в Секретариате Президента отмечают, что финансовый план НАК «Нефтегаз Украины» на текущий год не учитывает ресурсы, необходимые для закачки газа в подземные хранилища газа (ПХГ) для проведения отопительного сезона 2009–2010 гг. Об этом, в частности, сообщил первый заместитель главы СП А. Шлапак. Он уточнил, что для указанных целей необходима сумма в 38 млрд грн. “И пока что нет ответа на вопрос, где эти средства будут взяты”, – отметил замглавы Секретариата Президента. А. Шлапак сообщил, что, по мнению Секретариата Президента, в финплане компании на 2009 г. не учтены расходы на газ, который ранее был закачан в ПХГ в сумме 2 млрд долл. По его словам, Президент Украины В. Ющенко 16 марта на совещании представил правительству свои расчеты относительно финплана “Нефтегаза”.

Можно также отметить, что на основании утвержденного Кабинетом Министров Украины финансового плана НАК «Нефтегаз Украины» подготовила и передала на рассмотрение правительства баланс потребления природного газа в Украине на 2009 г. В сообщении пресс-центра НАК отмечается, что, согласно расчетам специалистов компании, общее потребление газа на протяжении года будет составлять 55,9 млрд куб. м. Из них поступление импортного газа должно составлять 33 млрд куб. м; газ собственной добычи – 20,6 млрд куб. м. Остальные потребности потребителей Украины будут обеспечены за счет газа, который находится в подземных хранилищах газа.

Для потребностей населения предусмотрена поставка 17,8 млрд куб. м газа, предприятиям ТКЭ – 10,5 млрд куб. м, бюджетным организациям – 1,05 млрд куб. м, предприятиям промышленности – 19,3 млрд куб. м газа.

Также компания отмечает, что практически завершила договорную компанию по поставкам газа предприятиям промышленности. Все поставки газа от НАК «Нефтегаз Украины» и дочерней компании «Газ Украины» осуществляются по прямым договорам непосредственно с потребителями и региональными предприятиями по транспортировке и поставкам газа (обл- и горгазами).

В целом же многие аналитики отмечают, что сегодня “Нефтегаз” находится в системной финансовой и юридической зависимости от “Газпрома”, он не выполнил задачи, которые ставились при его создании, а поэтому нуждается в реформировании.

Так, независимый эксперт по энергетическим вопросам А. Нарбут считает, что в схеме, которая появилась после подписания газовых контрактов с Россией в

начале этого года, «украинским переговорщикам предложили сыр в мышеловке и они туда попали». “Украине нужно действовать более динамично в вопросе реформирования газовой отрасли и самого «Нефтегаза», – подчеркнул А. Нарбут. Он отметил, что делать это надо в соответствии с подписанными и ратифицированными соглашениями Европейской энергетической хартии. «Нефтегаз» надо разделить на те составляющие, которые предусмотрены директивами этой хартии, и доводить каждую из компонент до эффективного бизнеса”, – считает эксперт.

Следует также отметить, что вопроса о реформировании структуры “Нефтегаза” касались также и на состоявшейся 23 марта в Брюсселе инвестиционной конференция на тему “ЕС – Украина: партнеры по обеспечению газа в Европу”, по итогам которой была подписана Совместная декларация ЕС, Украины и международных финансовых организаций. Данный документ определяет основу для предоставления инвестиций на модернизацию украинской ГТС.

В частности, Еврокомиссия требовала, чтобы Украина реформировала организационную структуру НАК «Нефтегаз Украины» и ее дочерних компаний, приведя ее в соответствие с нормами законодательства ЕС. “Одно из ключевых требований Еврокомиссии – реальное отделение «Укртрансгаза» от «Нефтегаза». Обе структуры могут оставаться государственными, но «Укртрансгаз» не должен административно подчиняться «Нефтегазу». Еще одно требование касается финансовой независимости «Укртрансгаза»”.

В этой связи ряд обозревателей высказывают мнение, что ключевым вопросом в украинско-европейских договоренностях является не вопрос ремонта украинской ГТС, а требование разделить функции закупки и транзита газа. Проще говоря, заниматься этим транзитом будет уже не “Нефтегаз Украины”, а “Укртрансгаз” как самостоятельное предприятие. И возможностей тратить заработанные деньги не на нужды ГТС у “Укртрансгаза” не будет. Таким образом, «Нефтегаз Украины» может перестать быть «государственным кошельком».

Со своей стороны президент Киевского международного энергетического клуба Q-club, координатор по вопросам реализации меморандума Украина – ЕС в сфере энергетики и экс-глава компании «Укртранснефть» А. Тодийчук считает, что “внедрение четкого контроля и увеличение независимости работы «Укртрансгаза» просто необходимо. Сегодня это дочерняя компания, которая практически, кроме технического обслуживания трубы, не имеет никаких прав. Заработанные средства даже не поступают на ее счет. Так же по остаточному принципу финансируются их программы. ...С другой стороны, существует неадекватная налоговая нагрузка на компанию, в этих условиях европейский или другой инвестор не намерены финансировать наш бюджет, чтобы через «Укртрансгаз» инвестиции пошли в бюджет. Они хотят, чтобы средства поступили именно на технические мероприятия по модернизации ГТС. Дабы

иметь возможность контролировать эти средства, эта реорганизация и нужна. Это европейская практика. Изучите опыт подобной компании в ЕС. Там добыча, транспорт и распределительная система работают отделено”.

Украинские компании пока не готовы выполнять требования Еврокомиссии. “Ни о каком отделении «Укртрансгаза» от «Нефтегаза» не может быть и речи. Да, мы знаем, что Евросоюз выдвигал такое требование, но это невозможно. Кстати, даже в Евросоюзе не все газотранспортные компании соответствуют данной норме”, – заявила пресс-секретарь “Укртрансгаза” И. Коваль.

А директор Центра социальных исследований “София” А. Ермолаев прогнозирует, что вычленение ГТС из структуры “Нефтегаза” вызовет кризис энергетического сектора, что может поставить в крайне сложное положение сам “Нефтегаз” уже в текущем году.

Высказывается также мнение, что есть большая угроза того, что правительство не захочет рубить сук, на котором сидит, и выводить «Укртрансгаз» из состава «Нефтегаза». Ведь там, фактически, проводились финансовые операции, за счет которых покрывали дефицит бюджета и тратили средства на другие цели.

В Минтопэнерго, в свою очередь, подтвердили, что Украина готова взять на себя обязательства по обеспечению независимости «Укртрансгаза». Заместитель министра топлива и энергетики С. Павлуша считает эту процедуру возможной, более того, он уверен, что ее можно провести безболезненно для компаний. “На самом деле мы формально уже соответствуем этим требованиям Евросоюза, так что серьезных изменений не потребуется. У нас давным-давно все разделено. Есть «Укртрансгаз», есть «Укргаздобыча», и они являются отдельными структурами. У них свои счета, свое руководство”, – отметил замминистра.

Вместе с тем, как заявило рейтинговое агентство Fitch Ratings, значительные инвестиции и реформа газотранспортной системы НАК “Нефтегаз Украины” в рамках соглашения между ЕС и Украиной в лучшем случае могут иметь нейтральное влияние на кредитоспособность компании. В сообщении отмечается, что предложенные изменения могут повысить прозрачность, эффективность и стабильность транзитных операций “Нефтегаза”, однако основные проблемы кредитоспособности, такие как разрыв между стоимостью газа и тарифами в стране. Прогнозируется, что любые конкретные изменения будут зависеть от принятия и реализации нового газового законодательства Украины, а президентские выборы 2010 г., вероятно, замедлят этот процесс.

Безробіття в Україні: ситуація
і перспективи

Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого – великим суспільним лихом. Усі країни світу прикладають багато зусиль для подолання безробіття, але жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю. Взагалі експерти Міжнародної організації праці вважають, що найближчими роками в середньому у світі рівень безробіття досягне 10 % і повністю ліквідувати його не зможе жодна країна.

За інформацією ЗМІ, рівень безробіття в країнах ЄС на початку 2009 р. становив 7,6 % працездатного населення. У США безробіття виросло до 8,1 %. В Україні до кінця січня рівень зареєстрованого безробіття досяг 3,2 %.

За словами голови Єврокомісії Ж. Баррозу, під час кризи роботу втратили 2,2 млн чоловік в ЄС. Ще гірші справи в США. У лютому безробіття в США зросло і без роботи залишилися понад 4,4 млн американців. І в Євросоюзі, і в Сполучених Штатах чекають, що в 2009 р. кількість безробітних становитиме 10 %. Україна на цьому фоні виглядає «оазисом спокою».

За даними Держкомстату, до кінця січня рівень зареєстрованого безробіття в Україні досяг 3,2 % населення працездатного віку – 900,6 тис. Це всього на 55 тис. більше, ніж у IV кварталі минулого року. Якщо врахувати, що влітку 2008 р. безробіття становило близько 2 %, а восени – 2,3 % (приріст – менше 0,2 % в місяць), то Україна за рівнем безробіття доросте до Німеччини, Швейцарії, Франції або США років через три–чотири. Якщо, звичайно, доти продовжиться нинішня криза.

Щоправда, ці дані досить сумнівні, враховуючи приховане безробіття. Як відзначають експерти, статистика дивує і ніяк не стикується з іншими статистичними даними, зокрема, з падінням промислового виробництва. За підсумками лютого 2009 р. випуск промтоварів в Україні впав на 34 % порівняно з відповідним періодом минулого року. Це більше, ніж у будь-якій іншій країні СНД, не кажучи вже про євросону і США, де промислове виробництво знизилось на десятки частки відсотка.

Проте, на думку експертів, у 2009 р. в службу зайнятості звернеться від 2,9 до 3,2 млн осіб. А рівень безробіття зросте з 6,2 % у першому півріччі поточного року до 9 % наступного. Найбільше постраждають залежні від експорту галузі – металургійна та хімічна, а також будівництво. Такий прогноз дає Міністерство праці і соціальної політики.

Науковий керівник фонду «Демократичні ініціативи» І. Бекешкіна, зазначає, що вже нині за опитуваннями кожний десятий працездатний українець не має роботи. Насправді ж кількість безробітних у країні у 2,5–3 рази більше від

офіційно зареєстрованих. «Ми очікували найбільший рівень безробіття в Донбасі, а виявилось – на півдні, південному сході та заході. На сході ж найбільше людей знаходяться в неоплачуваних відпустках чи потерпають від затримки зарплатні», – зазначила І. Бекешкіна.

За її словами, першими постраждали від кризи малокваліфіковані робітники і керівники середньої ланки – скорочених підрозділів і філій підприємств та організацій. Наступна хвиля негараздів торкнеться працівників бюджетних установ, прогнозує експерт. Адже через незбалансований перерозподіл бюджетних коштів і зростання інфляції на початку літа в бюджеті закінчатся гроші. «Утім, соціального вибуху в країні годі очікувати. Будуть хіба що протести в окремих регіонах», – підкреслила І. Бекешкіна.

За даними Державної служби зайнятості, у лютому цього року її послугами скористалися 1136,8 тис. не зайнятих трудовою діяльністю громадян проти 935,7 тис. у лютому торік. На обліку цієї установи на 1 березня перебувало 924,9 тис. незайнятих громадян, які шукали роботу, із них понад половину становили жінки та понад третину – молодь у віці до 35 років.

Офіційного статусу безробітних станом на кінець березня набули 98,0 % незайнятих громадян, із них 72,5 % отримували допомогу по безробіттю. Серед безробітних кожний другий раніше займав місце робітника, майже кожний третій – посаду службовця, а кожний п'ятий не мав професійної підготовки.

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні в лютому залишився на рівні попереднього місяця і на 1 березня 2009 р. становив 3,2 % населення працездатного віку. Зазначений показник у сільській місцевості скоротився на 0,2 відсоткового пункта і становив 5,1 % сільського населення працездатного віку, проте серед міського населення він зріс на 0,2 відсоткового пункта і дорівнював 2,5 % міського населення працездатного віку.

Невідповідність попиту на робочу силу її пропозиції у професійно-кваліфікаційному та територіальному розрізі зумовлює значну міжрегіональну диференціацію зареєстрованого безробіття. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття спостерігався у Черкаській області (5,4 %), а найнижчий – у Києві (0,7 %).

Багато експертів звертає увагу на південні і східні області, де сконцентровано більшість промислових підприємств. За їхніми словами, в середині осені багато металургійних і хімічних комбінатів оголосили про скорочення, відправили людей у відпустки за свій рахунок або пішли на зменшення робочого тижня. Це спровокувало зростання безробіття в Донецьку, Маріуполі, Макіївці та інших промислових містах Східної України.

Знизився також середній дохід працівників промислового сектору, і це змусило людей шукати нові шляхи заробітку. Звільнені були готові трудитися за невеликі гроші, що призвело до загального зниження заробітних плат серед робочих спеціальностей.

У Харківській і Луганській областях росте безробіття серед фахівців з ремонту квартир, гіпсокартонщиків, а також усіх категорій будівельників, оскільки більшість об'єктів, що зводяться, в цьому регіоні заморожені. Безробітними залишилися маркетологи, кадровики і програмісти. Високим залишається попит на головних бухгалтерів, страхових і торгових агентів. Топова вакансія – менеджер з продажу колекторних послуг.

Зростання обсягів зареєстрованого безробіття у лютому 2009 р. спостерігалось у більш як половині регіонів країни. За повідомленнями підприємств, установ та організацій, кількість вільних робочих місць і вакантних посад упродовж лютого 2009 р. зменшилась на 8,0 тис., або на 9,3 %, і на кінець місяця становила 78,5 тис., що на 57,0 % менше, ніж у цьому місяці 2008 р. Із зазначеної кількості вільних робочих місць (вакансій) майже половина передбачалася для робітників, більше третини – для службовців та кожне сьоме вільне робоче місце – для осіб, які не мають професії.

Навантаження незайнятого населення, яке у лютому 2009 р. перебувало на обліку Державної служби зайнятості, порівняно з січнем 2009 р. зросло і на кінець лютого становило 118 осіб на 10 вільних робочих місць (вакантних посад). За регіонами зазначений показник коливався від семи осіб у Києві до 696 осіб у Черкаській області. За сприяння державної служби зайнятості у лютому 2009 р. працевлаштовано 46,7 тис. осіб. Серед працевлаштованих незайнятих осіб жінки становили 47,2 %, а молодь у віці до 35 років – 51,1 %.

За інформацією ЗМП, рівень працевлаштування незайнятих громадян у лютому 2009 р. порівняно з січнем 2009 р. зріс на 0,7 відсоткового пункту і становив 4,5 %. Найбільше зростання зазначеного показника за вказаний період спостерігалось у Києві та Луганській області.

Із Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття у лютому 2009 р. на допомогу по безробіттю витрачено 402,2 млн грн. Середньооблікова кількість безробітних, які її отримували впродовж зазначеного місяця, становила 658,9 тис. осіб, або 72,7 % від загальної кількості тих, що мали статус безробітного. Середній розмір допомоги у лютому 2009 р. порівняно з відповідним місяцем попереднього року зріс на 56,0 % і становив 610,44 грн, що вище законодавчо встановленого мінімального рівня заробітної плати (605 грн.).

У свою чергу міністр праці і соціальної політики Л. Денисова заявила, що в Україні на одне робоче місце претендує від 10 до 70 осіб. «Згідно з нашими даними, на 1 березня поточного року на одну вакансію претендує від 10 до 70 осіб. Критична ситуація склалася в Хмельницькій та Івано-Франківській областях – тут на одну вакансію претендує від 55 до 72 осіб», – зазначила Л. Денисова.

Вона повідомила, що на 1 березня поточного року в Україні офіційно зареєстровано 906 тис. безробітних. Водночас, за її словами, удвічі скоротилася кількість людей, які знаходяться у відпустках за свій рахунок. «Кількість

співробітників, які перебувають у примусових відпустках з ініціативи адміністрації підприємств, станом на 1 березня склала близько 570 тис. осіб. На 1 лютого поточного року ця цифра складала 1 млн. 100 тис. чоловік», – зазначила міністр.

Л. Денисова також поінформувала, що в бюджеті Фонду соціального страхування передбачено 450 млн грн для виплат компенсації роботодавцям за витрати на перекваліфікацію співробітників, які перебувають під загрозою звільнення.

За її словами, надання даної суми зможе зберегти робочі місця для більш ніж 301 тис. осіб. Однак, безробітні, які стоять на обліку у центрі зайнятості, але відмовились від участі в оплачуваних громадських роботах безперервною тривалістю більше одного місяця, знімаються з обліку, якщо це відмова від другої пропозиції відповідної роботи. Це передбачено постановою Кабінету Міністрів від 25 березня, якою внесено зміни до Положення про порядок організації та проведення оплачуваних громадських робіт.

Як повідомляє прес-служба Міністерства праці й соціальної політики, ухвалений документ також врегульовує питання щодо визначення місцевими органами влади видів громадських робіт, виходячи з потреб територіальної громади, регіону та необхідності сприяння їх соціальному розвитку.

Як заявила Л. Денисова, представляючи проект постанови, такі зміни в умовах фінансово-економічної кризи дадуть змогу удосконалити процедуру фінансування організації оплачуваних громадських робіт за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соцстрахування на випадок безробіття.

На думку експертів, попит на робочу силу був, є і буде завжди. Навіть у періоди гострих економічних і фінансових криз. От тільки у роботодавців трохи помінялися запити стосовно професій найманих робітників. Сьогодні, як і раніше, в ціні слюсарі, електромонтери, монтажники. У фаворі офіціанти, продавці, охоронці та водії. Знову з'явилася надія на працевлаштування в рекламних агентств і менеджерів з продажів. Почали повертатися на свої місця працівники банківської сфери.

Уже цього року, за словами директора Державного центру зайнятості В. Галицького, за допомогою служби зайнятості знайшли роботу понад 39 тис. громадян. Щоправда, попит і пропозиція з працевлаштування у регіонах різні. Наприклад, у столиці на 12 тис. безробітних припадає понад 20 тис. робочих вакансій. А от у Вінницькій області на одне робоче місце близько 44 претендентів.

Та в державній службі зайнятості оптимістично заявляють: хвиля безробіття спаде, трудове життя країни налагодиться, а ринок праці вже потихеньку починає приходити до тями. Пережити непрості часи, на думку В. Галицького, допоможе антикризове законодавство, прийняте у сфері зайнятості. «Воно дасть нам змогу зберегти кадровий потенціал підприємств, не допустити зростання рівня

безробіття і забезпечити соціальні гарантії громадян», – коментує зміни в законодавстві директор ДЦЗ.

Служба зайнятості нагадує: якщо на підприємстві відбувається скорочення штату, не варто погоджуватися на звільнення за власним бажанням чи за згодою сторін. Останнє нині прирівнюється, по суті, до звільнення з власної ініціативи, і роботодавець не має жодних зобов'язань перед працівником.

У Державному центрі зайнятості запевняють, що у Фонді загальнодержавного страхування на випадок безробіття грошей на виплату допомог вистачить на всіх. Бюджет фонду затверджений на рівні більш як 4 млрд грн. До того ж розробляється механізм виплат із так званого часткового безробіття. Сьогодні мінімальний розмір допомоги у зв'язку з безробіттям для тих, хто платив внески у фонд, становить 500 грн, для незастрахованих осіб – 360 грн.

У столиці ситуація трохи краща з працевлаштуванням, але тут характерне приховане безробіття. Як відомо, у місті Київ на початок березня було офіційно зареєстровано 12,5 тис. безробітних. Окрім цього мерія нарахувала близько 100 тис. осіб, яких працедавці перевели на неповний робочий день, тиждень або відправили в неоплачувані відпустки. Боротися з прихованим безробіттям в КМДА обіцяють за допомогою збільшення обсягу замовлень за кошти держбюджету для столичних підприємств і дотування компаній із Фонду соціального страхування на випадок безробіття. Утім, опоненти влади передрікають, що діри в київській казні призведуть лише до зростання заборгованості міста перед постачальниками товарів і послуг, а на отримання «допомоги» з Фонду соцстрахування по безробіттю зможуть розраховувати далеко не всі підприємства.

За словами директора Київського міського центру зайнятості О. Мельника, 73,2 % зареєстрованих столичних безробітних припадає на неробочі спеціальності, а близько половини з них раніше були держслужбовцями вищої категорії або керівниками.

Набагато більшою проблемою в КМДА вважають так зване приховане безробіття. Подолати приховане безробіття представники влади мають намір за допомогою прийнятого парламентом у грудні Закону «Про внесення змін у деякі закони України відносно зменшення впливу світової економічної кризи на сферу зайнятості населення». Нові законодавчі зміни, що набули чинності з 13 січня, серед іншого припускають, що підприємство, яке знаходиться в умовах тимчасового простою, зможе протягом шести місяців одержувати гроші з Фонду соціального страхування на випадок безробіття для виплати зарплат своїм працівникам. Складність у тому, що наказ Мінпраці, який прописує процедуру отримання таких дотацій, набув чинності тільки 16 березня. А щоб визначити, які компанії зможуть скористатися цією допомогою, потрібен час.

Складовою частиною боротьби з прихованим безробіттям має стати забезпечення підприємств замовленнями з міського бюджету. За словами першого заступника голови КМДА А. Голубченка, антикризовий закон

передбачає, що на час економічної кризи всі бюджетні закупівлі повинні здійснюватися тільки у вітчизняних виробників, навіть якщо аналогічна імпортна продукція є дешевшою. «Природно, перевага віддаватиметься київським виробникам, оскільки їх економічні проблеми напряду відображаються на наповненні столичної казни, тобто позбавляють її податків з доходів фізичних осіб. Спад цих надходжень став дуже помітний у березні, а саме за рахунок них бюджет наповнюється на 70 %», – повідомив він.

На рівні регіонів активізували свою діяльність місцеві служби зайнятості. Зокрема, у січні–лютому 2009 р. Донецьким міським центром зайнятості зареєстровано 1,3 тис. трудових договорів. На 1 березня 2009 р. діє понад 26,8 тис. трудових договорів.

10 березня 2009 р. в Донецькому міському центрі зайнятості відбувся семінар для працедавців «Працюємо гідно і легально», повідомляє прес-служба Донецької міськради. Велику увагу фахівці центру зайнятості на семінарі приділили рівню оплати праці, яка має бути не нижче 1500 грн у відповідності до Регіональної угоди між Донецькою облдержадміні-страцією, профспілковими об'єднаннями Донецької області і Донецькою обласною організацією працедавців на 2009–2010 рр. Служба зайнятості виконує функції соціального посередника між найнятим робітником і працедавцем. Це посередництво виражається в багатьох формах взаємодії з незайнятим населенням, суб'єктами господарювання всіх форм власності, та однією з них є обов'язкова реєстрація в центрі зайнятості трудового договору між найнятим робітником і приватним підприємцем – фізичною особою. Мета реєстрації – включення трудових стосунків між працедавцем – фізичною особою – найнятим робітником в єдине поле трудового законодавства України.

За даними відділу статистики Луганського міського центру зайнятості на середину березня на обліку перебувало 3051 чоловік, найбільша кількість із них – службовці. Наприклад, на обліку перебували 199 фахівців з бухгалтерського обліку, 105 економістів, 173 інженери, 78 кредитних інспекторів. Луганський міський центр зайнятості може запропонувати 1151 вакансій. Серед представлених актуальних вакансій 559 (49 %) – робочі професії, а саме: швеї, електрозварники, слюсарі, контролери енергонагляду. Станом на кінець березня Луганський міський центр зайнятості пропонував 462 вакансії на посади службовців. Наприклад, таких фахівців потребують воєнізовані і охоронні структури, Луганський слідчий ізолятор. Також необхідні кадри в лікарнях Луганська: медичні сестри, лікарі, санітарки. Крім того, є вакансії, на які можуть претендувати особи без кваліфікації, а саме: підсобний робочий, двірник, вантажник. З початку поточного року Луганським міським центром зайнятості працевлаштовано 578 чол., направлено на профосвіту – 287 чол., задіяно в громадських роботах – 47 чол.

У Макіївці по-іншому вирішують проблему безробіття. Як відзначають експерти, в цьому місті такого напливу охочих попрацювати в шахті не бачили

вже давно. Обумовлено це зупинкою виробництва і масовими скороченнями на металургійному заводі. За один місяць колишні металурги перекваліфікуються в шахтарів. Шахтам завжди були потрібні робочі руки, а у зв'язку із закриттям цехів заводу охочих учитися «на шахтаря» стало в три рази більше. Відкриті додаткові групи з перепідготовки працівників. Учитися справі гірника сюди направляють шахти. Після реконструкції «Калинівської-Східної» та «Чайкіно» дуже потрібні нові кадри. Колишні металурги хоч і цінують те, що їх руки можуть згодитися, але ще не забули, що перекваліфікуватися довелося вимушено. Через місяць навчання колишні металурги стануть гірниками. В навчально-курсовому комбінаті навчають усім шахтарським професіям і сподіваються, що допомагають не лише заповнити шахту робітниками, але й надати цим робітникам якусь упевненість у майбутньому.

Представники бізнесу також допомагають вирішити проблему безробіття, створюючи робочі місця, але тут значну роль відіграє влада як на місцях, так і в центрі. Зокрема, Чернівецький молокозавод, роботу якого було призупинено з 13 листопада минулого року за постановою СЕС у зв'язку з масовим захворюванням дітей у дитсадках міста, з 1 квітня відновлює свою роботу. Підприємству за сприяння виконавчої влади та депутатського корпусу обласної ради вдалося повернути сировинну базу, яку воно втратило під час простою. Про це повідомив депутат обласної ради І. Бурдейний, фракція якого ініціювала розгляд питання про відновлення роботи Чернівецького молокозаводу.

Дозвіл міської СЕС на відновлення роботи Чернівецький молокозавод отримав ще в січні поточного року. Але за час простою підприємство втратило постачальників, із 109 працівників звільнилося 84, у тому числі і директор, загальний борг підприємства з усіх видів платежів досяг 1,2 млн грн.

За словами І. Бурдейного, для відновлення роботи підприємства, яке до вимушеної зупинки працювало стабільно і прибутково, не мало боргів, вдалося домовитися про постачання щодня 7 т молока з приватних підприємств Кіцманського та Сторожинецького районів. Загалом для забезпечення виробничого циклу підприємство потребує щодня 10 т молока.

Після відновлення виробництва підприємство має намір розрахуватися з усіма боргами через півроку, оскільки продукція заводу не втратила попит на регіональному ринку і адміністрація заводу сподівається, що проблем з відновленням угод з торговими посередниками на збут молочної продукції не буде. На заводі повністю готові до роботи технологічні цехи, є достатня кількість тари та інших допоміжних матеріалів для забезпечення виробництва. Завод обладнаний сучасними новими технологічними лініями і здатний випускати до 50 видів продукції.

І. Бурдейний повідомив також, що депутати обласної ради звернулися до Верховної Ради, Президента України щодо прискорення введення в дію закону, яким молокопереробні підприємства звільняються від сплати ПДВ за заготовлене молоко.

Деякі експерти, крім об'єктивних причин безробіття, називають і суб'єктивні. Зокрема, однією з таких причин, на їхню думку, є намагання власників підприємств, закладів тощо «поставити на місце» найманих працівників, які вимагають «занадто багато». Підтвердженням цього можуть бути слова голови наглядової ради «Октава Капітал», засновника компаній «Інком» і «Датагруп» О. Кардякова. За його словами, доходило до абсурду, коли вимоги працівників були зависокими. «Реальна історія: якось в «Інком» прийшов на співбесіду студент без досвіду роботи і попросив зарплату 2500 дол. На питання HR-менеджера: «За що?», він відповів: «Я не хочу демпінгувати на ринку праці», – зазначив О. Кардяков.

За його словами, зі збільшенням безробіття простіше стало домовлятися з потенційними працівниками. «Сьогодні очікування зарплат фахівців знизилися, а мотивувати персонал стало набагато простіше», – підкреслив О. Кардяков.

За словами експертів, фінансова скрута як лакмусовий папірець виявляє справжню сутність багатьох керівників. Коли настає криза, або лише її передвісники дихають у спину, відчуття небезпеки наростає. І тут поведінка багатьох керівників, залежно від внутрішньої мотивації та власних моральних якостей, діаметрально відрізняється. Свідомі та кваліфіковані спрямовують зусилля на боротьбу з кризою, міркують над одвічними питаннями: «Як бути? Що робити?» тощо.

Але для більшої маси кар'єристів та пристосуванців таких моральних пересторог і пошуків немає. Основний ресурс і резерв – це власні підлегли. Криза – це немов би чудовий час показати, хто в домі господар. Скорочення працівників, зменшення тривалості робочого тижня, постійна загроза звільнення – чудові способи деморалізації працівників. Посилимо контроль, підвищимо вимогливість, надамо додаткові навантаження – терплячий витримає, бунтар видасть себе. Чим не селекція слухняних і безмовних. Але головний інструмент формування тотальної покори – радикальне зменшення заробітної плати. Обмеження усіх можливих додаткових виплат, зменшення до мінімуму системи преміювання, зняття усіх законних доплат і виплат — це головні інструменти економії в бездарних керівників.

Звичайна більшість експертів вважає, що безробіття зумовлене економічною кризою і влада має зробити все необхідне, щоб зменшити рівень безробіття. Для цього єдиний вихід – створення робочих місць. Україна для цього має можливість *(Ринок праці приходять до тями? // Голос України. 2009. – 18.02; Рынок труда обвалился // Контракты <http://kontrakty.ua> – 2009. – 25.03; Служба занятости трудоустроила 86 тыс. безработных за два месяца // <http://www.kp.kiev.ua> – 2009. – 17.03; У квітні на Донеччині ліквідують безробіття // <http://ngo.donetsk.ua> – 2009. – 19.03; Близнюк: Безробітні – це невід'ємний атрибут ринкової економіки // <http://ngo.donetsk.ua> – 2009. – 18.03; Залишимося без власного алюмінію? // Голос України. – 2009. – 26.03; Ще трохи кризи – і в Україні буде 1 млн безробітних Західна інформаційна корпорація <http://zik.com.ua> – 2009. – 27.03; Близнюк: Безробітні – це*

невід’ємний атрибут ринкової економіки // <http://ngo.donetsk.ua> – 2009. – 18.02; Через пару місяців безробітних в Мариуполі буде в два рази більше // <http://gazeta.ua> – 2009. – 25.03; Київ захлестнула скрита безробітниця // <http://www.dsnews.ua> – 2009. – 23.03; На Львівщині – 43,5 тис. безробітних // <http://www.lvivnews.info> – 2009. – 18.03).

Партійна позиція

О. Козуля, наук. співроб.

Українські націоналісти: перша перемога “Свободи”

Вибори до Тернопільської обласної ради сколихнули вітчизняний політикум. Основною сенсацією називають перемогу Всеукраїнського об’єднання “Свобода”. Їм прогнозували високе місце на виборах, але дійсність перевершила прогноз: перше місце – 34,69 % голосів. І насамперед це поразка теперішньої правлячої в області коаліції: Блок Юлії Тимошенко набрав 8,11 % голосів, посівши лише четверте місце.

Результат місцевих виборів у Тернопільській області – “це наразі дзвіночок для всієї України, а ось для БЮТ це вже набат”, – пише “Високий Замок”. 8 % голосів в області, де на минулих виборах БЮТ має беззаперечне лідерство, – це наслідок усіх помилок, яких останнім часом припустилася ця політична сила. Це і спільні голосування з Партією регіонів (ПР), і загравання з політичними опонентами, і постійні конфлікти з Президентом, і не завжди гідна поведінка представників партії на місцевому рівні, і безглузда поведінка щодо самих тернопільських виборів, і страх перед можливою поразкою. Така думка переважає в національно-патріотичних партіях і громадських організаціях.

“Низькому рівневі підтримки БЮТ з боку виборців дивуватися не варто, – коментує “Нація і держава”, – зважаючи на бездарне керування Тимошенко і її дешевий, огидний популізм, який уже, схоже, всім добряче остогиднув”.

І найголовніше, переконані в Українській народній партії (УНП), неприкрита спроба позбавити виборців свого конституційного права обирати для себе владу, особливо тоді, коли уже обрана не може прийняти бюджет та й взагалі місяцями не збирається, а отже, є політично паралізованою. Після провалу в Києві та Рівному це вже третій тривожний дзвінок щодо президентських амбіцій Ю. Тимошенко, та ще й у регіоні, що до останнього часу був чи не найбільшим форпостом білосердечних. Десятки стратегічних помилок і, як результат, – майже повністю втрачена електоральна підтримка жителів області, які однозначно істотно не змінять своєї позиції до президентських виборів.

За словами голови Української національної консервативної партії (УНКП) О. Соскіна, Блок Ю. Тимошенко, як і прогнозувалося, втрачає свої позиції. Втрата Тернополя, на переконання О. Соскіна, говорить про втрату всієї Галичини, а це майже вісім областей. “Отже, Тимошенко фактично перестала бути лідером загальнонаціонального масштабу. На Сході і Заході у неї майже не лишилося впливу, і залишається вплив лише на Центральну Україну. У той час як у Києві підтримка БЮТ теж істотно падає. Результат дій Ю. Тимошенко провальний і неефективний.

І особливо результат її орієнтації на Москву. Вона отримала оцінку своєї економічної політики, отримала і за автократію, і за Огриска, і за НАТО і все це відобразилось у тому, що вона фактично втратила Західну Україну”, – зазначає він. Тому, на думку політолога, Ю. Тимошенко, втративши Тернопільщину, зазнала великих втрат як кандидат на посаду Президента – і це є перший висновок, який слід робити.

“Якщо вибори мера Києва були «Сталінградом № 1» для Юлії Тимошенко, то тернопільські вибори для неї називають «Сталінградом № 2». І все це матиме для неї наслідки на виборах Президента”, – висловився і лідер ВО “Свобода” О. Тягнибок.

Несподівано високий результат “Єдиного центру” (ЄЦ) (14,21 % голосів) аналітики та політики з правого табору не забарилися пояснити: спрацював адмінресурс, який достатньо сильний і в змозі вирішувати завдання, яке перед ним ставить Секретаріат Президента. За словами головного редактора “Високого Замку” Н. Балюк, “ціну Балозі і ціну 15 % його “Єдиного центру” на тернопільських виборах усі знають. Цей результат треба сприймати не інакше як експорт закарпатських технологій”. Усі, мабуть, у курсі, говорять “свободівці”, що “некоронованим королем цієї партії є ніхто інший, як сам голова Секретаріату нашого Президента”. Однак, незважаючи на цей факт, а може навіть завдяки, голова місцевої облдержадміністрації, а за сумісництвом лідер місцевого осередку цієї партії зробив все можливе і неможливе задля якнайвищого кінцевого результату.

Пробачати цього не можна, заявляють націоналісти і націонал-демократи, які пов’язані з БЮТ. Суспільство, заявляють вони, не повинно мовчки “проковтнути” оце “безпардонне” використання адмінресурсу на окремо взятій території (за що боролись?!), але переоцінювати “ефективного менеджера” з Адміністрації Президента теж не варто. Бо якби був справді ефективним, то знав би міру і не перегнув із “симпатіями” до віртуального ЄЦ, про існування якого знають у Тернополі менше, ніж за нього “проголосували”.

Для багатьох незрозумілий дивний та непрогнозований результат ПР. Ніхто і в керівництві цієї партії не вірив якомусь успіху в галицькій області, тому партійні емісари туди не їздили. На думку деяких експертів, це й пішло на користь місцевим “регіоналам”. Поскільки не робилося ніяких заяв про другу державну мову, “негативне переписування історії” і т. ін.

ПР, за припущенням О. Соскіна, замінила тернопільському виборцю КПУ та соціалістів, які взагалі не мають впливу на західноукраїнський електорат, тому високий результат місцевих “регіоналів” політолог вважає добрим показником. “Регіонали все ж таки більш прагматичні і не такі істеричні”, – підкреслює він.

“Свободівці” безкомпромісніші. Заступник голови ВО “Свобода” О. Сич переконаний, що ПР перемогла завдяки проросійській агітації через Почаївську лавру, яка належить Московському патріархату, і підкупу голосів виборців. Мов, за один голос “регіонали” платили 50 грн. У “Свободі” також пояснюють третє місце ПР тим, що вона є союзником ЄЦ. “Янукович – Ющенко – це єдиний блок”, – заявив і націонал-демократ з БЮТ А. Шкіль.

Досить таки пристойний результат показала УНП (8,03 % голосів). Так вважають у цій партії. “УНП переконливо довела на цих виборах передовсім те, що має на Тернопіллі свій стабільний електорат: у попередньому складі облради працювало 12 депутатів від УНП, і в новий склад теж пройшло рівно 12. А стабільність у сучасному світі багато важить” (“Народне слово”). Цей результат свідчить, наголосив голова Тернопільської ОО УНП Я. Джоджик, що серед населення популярною є ідея економічного патріотизму, тому “українські народники” сподіваються на суттєве поліпшення своїх результатів на наступних парламентських виборах.

Також керівництво УНП декларує, що їхні виборці є більш поміркованими, вони є так званим “рухівським” електоратом, для яких “Свобода” є занадто радикальною, а «Народний союз “Наша Україна”» (НСНУ) – партією, що асоціюється з владою і не виправдала довіри, яку на неї покладали свого часу.

Тому НСНУ зазнала найбільшого провалу на тернопільських виборах (5,52 % голосів), коментують політологи. Це остаточне розчарування в партії помаранчевої революції в області, що була чи не найбільшим її апологетом. Як зазначив голова Тернопільської ОО ВО “Свобода” О. Сиротюк, повна поразка на цих виборах забила останній цвях у політичний проект під назвою НУ – НС. Внутрішні протиріччя та розбалансованість, асоціація з бездіяльною владою та відсутність переконливих аргументів призводять до втрати підтримки і очевидної потреби швидкоплинного ребрендингу та нового формату помаранчевих. В іншому випадку – смерть і політичне забуття.

Низький результат (3,58 % голосів) і в “литвинівців”. Не допоміг приїзд на Тернопілля В. Литвина та його принципова позиція стосовно потреби проведення цих виборів.

Конгрес українських націоналістів (КУН), депутати якого стали однією з причин “політичного цейтноту попередньої ради, кон’юнктурно перебігши в команду БЮТ, отримали смачного ляпаса та, схоже, зникнуть з націоналістичного сегменту, поступившись енергійнішій та наступальній “Свободі” (“Народна правда”).

Отже, підсумовує ряд експертів, загальний висновок полягає в тому, що вплив колишніх електоральних лідерів – БЮТ, ПР і НУ – НС – падає, і відповідно зростає попит на третю силу. Саме тому найбільші показники у “Свободи”.

Є інша думка: на руку “Свободі” грає сьогодення політична та економічна криза, розчарування людей у В. Ющенкові та Ю. Тимошенку, неучасть потенційних конкурентів в боротьбі за протестний електорат з “Фронту змін” А. Яценюка та “Громадської позиції” А. Грищенка та, по суті, відмова БЮТ від будь-якої агітації. Адже при активній пропаганді та, наприклад приїзду Ю. Тимошенка до Тернополя, результат “Свободи” став би суттєво нижчим.

Проте при всіх зауваженнях та дискусіях саме ця політична сила є єдиним і повноправним переможцем виборів. Вперше, зазначає заступник голови ТОО ВО “Свобода” Л. Бицюра, після створення в 1991 р. Соціал-національної партії України, яка у 2003 р. була переформатована у ВО “Свобода”, здобута велика та глобальна перемога. Ще у 2006 р. на виборах до тернопільської обласної ради партія отримала близько 2 % голосів виборців. Збільшення підтримки тернополян у 17 разів є просто феноменальним результатом.

Успіхи своєї партії О. Тягнибок пояснює так: “Перше, ми впродовж багатьох років тримали позицію. Наша ідеологічна послідовність далася взнаки. По-друге, всеохоплююча криза почала призводити до серйозного розчарування в нинішній владі та пошуку чогось іншого. Ми були на яву. По-третє, нам допомогло перегризання горлянок, яке влаштували між собою помаранчеві та білосердешні. Вони настільки захопилися своїм протистоянням, що навіть не могли усвідомити, що їхнє місце під сонцем не є вічним. Вони не тільки довели людей до розчарування, але й нам розчистили дорогу. По-четверте, незважаючи ні на що, тільки були оголошені вибори, ми 19 грудня почали виборчу кампанію. І ми не зупинялися до останнього дня. Ми вірили, що вибори відбудуться, і тому мали фору перед іншими. Ми вели кампанію в січні – лютому, коли це ніхто не робив. Нам вдалося дійти до кожного села. І якби наш ритм не збили в останні 10 днів, наш результат був би ще вищий. Бо ми планували дуже потужний фініш, який був зупинений судовими процесами навколо скасування виборів. По-п’яте, ми нічого не обіцяли тернополянам, зате запропонували їм абсолютно чистий список людей, які ніколи не були при владі, але мають вищу економічну, юридичну освіту”.

Тому несподіваним результатом виборів до Тернопільської облради лідер ВО “Свобода” для себе і своїх однопартійців не вважає. За його словами, він не дуже задоволений цим результатом, так як розраховували десь на 40 % голосів і вели боротьбу за більшість у тернопільському парламенті. Бракуватиме кілька мандатів для створення більшості в обласній раді для того, щоб не просто брати владу в області, але й повну відповідальність за цю владу. “Тепер нам доведеться шукати якихось союзників-коаліціантів, з якими доведеться цю відповідальність ділити”, – заявив О. Тягнибок.

“Свобода” веде переговори в обласній раді з представниками усіх партій, крім ПР. Представники БЮТ у роботі сесій участі не беруть.

Партія, яка посіла перше місце у виборчих перегонках, має першочергове право претендувати на те, щоб її представник очолив обласну раду, підкреслив тернопільський губернатор Ю. Чижмар, який також очолює список кандидатів у депутати облради партії ЄЦ.

Про те що якраз представники ВО “Свобода” повинні запропонувати кандидатуру голови облради, заявив і № 1 у списку кандидатів у депутати облради від УНП, голова ОО УНП Я. Джоджик, який напередодні виборів не приховував своїх амбіцій і стверджував, що якщо в нього будуть шанси поборотися за посаду голови облради, він готовий відмовитися від мандату народного депутата. В обнародованій же заяві Я. Джоджик пообіцяв, що УНП не буде “перешкоджати союзникам на правому фланзі”. “Але хочемо звернути увагу наших колег, щоб їхній вибір був професійним, а запропонована кандидатура могла об’єднати і консолідувати обласну раду”, – відзначив Я. Джоджик.

Головою облради обрано 38-річного представника ВО “Свобода” О. Кайду. За його кандидатуру проголосували 90 депутатів, два – проти (загалом було зареєстровано 106). Не голосували представники ПР, а представники БЮТ узагалі не брали участі. Конкурентом націоналістів був представник ЄЦ О. Крижовачук.

Деякі політики вважають, що в перемозі “Свободи” був зацікавлений Секретаріат Президента. На це “свободівці” відповідають: покаже життя, наскільки на Банковій будуть зацікавлені у їхній подальшій діяльності.

А плани великі. Представники “Свободи” в облradі разом з представниками інших партій, насамперед УНП і ЄЦ, обіцяють вирішити економічні, соціальні і гуманітарні проблеми, які накопичилися в області. “Нас не цікавить просто влада у Тернополі, – заявив О. Тягнибок. – Ми розцінюємо Тернопіль як перспективу на майбутнє і певний фундамент. Тому ми маємо тут землю з-під себе гризти і чинити у такий спосіб, щоб нам ніхто не міг закинути. Тим більше, що вибори будуть улітку”.

У “Свободі” переконані, що перемога на тернопільських виборах відкрила їм дорогу в парламент. На цих виборах вони остаточно зруйнувати міф, який існував упродовж останніх років про непрохідність націоналістів.

“Уже сьогодні Всеукраїнське об’єднання “Свобода” впевнено долає прохідний бар’єр до Верховної Ради. Після виборів на Тернопіллі це – очевидний факт”, – констатує тижневик ВО “Свобода”. На минулих парламентських виборах, підраховує газета, аби подолати 3 %, треба було набрати 705 237 голосів виборців. Підрахунки показують: аби здобути таку кількість голосів, достатньо хоча б у трьох областях (Тернопільській, Івано-Франківській, Львівській) заручитися підтримкою лише 17 % виборців.

Як правило, результати в галицьких областях є однаковими, а рейтинг “Свободи” у Львові завжди був вищим, ніж у Тернополі і Івано-Франківську.

Тому тернопільський результат цілком можна вважати показовим для цілого регіону. Тому партія здобуває вдвічі більше голосів, ніж потрібно для подолання трьохвідсоткового бар'єра. Навіть якби в усіх інших областях вона не дістала жодного голосу.

Разом з тим керівництво “Свободи” під час походу на вибори ВР не виключає переговорів з УНП чи подібними партіями. “Переговори я не виключаю, але ми залишаємося вірними своїм принципам – для будь-якого об'єднання треба мати спільну ідеологію й відкриту внутрішню люстрацію. Ми є противниками створення блоків. Блоки завжди розпадаються і люди в них розчаровуються. Був блок Костенка–Плюща – пропав. Блок Пора–ПРП – пропав. Блок “Наша Україна” з тріском провалився. Навіщо створювати блок, щоб там через півроку всі почали гнути свою лінію. Має бути єдина партія, з єдиною позицією в парламенті, зі 100 % однаковим голосуванням. Це подобається виборцям, а ми для цього і працюємо, щоб відстоювати їхні інтереси”, – заявив О. Тягнибок.

“Свободівці” готові до того, щоб вибивати, за словами заступника голови партії А. Мохника, ґрунт з-під ніг тих шовіністів і лібералів, які будуть намагатися розігрувати свою “улюблену краплену карту” про “жидів і москалів”, як це намагається роздмухувати, приміром, Шустер у своїй програмі “Свобода слова”. Таких спроб буде ще повно попереду, і тому в цьому напрямі “Свобода” буде вести цілеспрямовану роз'яснювальну роботу, бо звинувачення партії в антисемітизмі і русофобстві є інсинуаціями з метою сформувати в особі українських націоналістів образ ворога.

“Я можу чітко зафіксувати нашу позицію: ми не виступаємо і не виступали проти представників національних меншин, які проживають в Україні. Ми виступаємо лише за захист прав національної більшості, тобто українців. І хочемо, щоб інші поважали нас”, – підсумував О. Тягнибок. “Влада націоналістів буде страшною для бандитів, корупціонерів, українофобів. Але вона буде благородною для українців”, – підкреслив О. Сич.

Націоналісти і націонал-демократи загалом радіють першим успіхам ВО “Свобода”. Можна привітати О. Тягнибока з цією заслуженою перемогою, говорить заступник голови Київської міської організації УНП О. Шевченко. Довгий час “свободівці” активно проводили агітацію в регіоні, і за цей термін вони зуміли навідатись фактично в кожне найвіддаленіше село. Така наполеглива праця не могла лишитися без нагороди. “Доволі переконливу перемогу здобула партія з виразним ідеологічним обличчям – націоналістична “Свобода”, – пише “Народне слово”.

Разом з тим у деяких досвідчених політиків з національно-демократичного табору виникає питання – а що далі? Є два варіанти, зазначає колишній активіст НРУ М. Бідзіля: або “Свобода” починає реалізовувати цілі, які вони задекларували у своїй програмі, і ситуація у Тернопільській області якісно міняється, або колапс – нездатність виконувати свої обіцянки, реалізовувати

серйозні програми призведуть до того, що популярність швидко минеться, а деякі політтехнологи із задоволенням потиратимуть руки, мовляв, ми ж казали.

Звісно, говорять інші політики, у молодого лідера від першого успіху трохи закрутилася голова, і він уже заявив, що збирається в президенти й розраховує, як мінімум, потрапити до другого туру, але життя його, очевидно, “заспокоїть” доволі швидко.

О. Соскін стурбований тим, що тепер “Свобода” постає перед величезним випробуванням – здолавши “бютівського дракона” не перетворитися на дракона самій. Відомо, що “Свобода” має дуже авторитарний спосіб мислення і авторитарну модель влади. І також важливо, щоб перемога радикальної “Свободи” не викликала посилення на півдні і сході України антиукраїнських сил, що може призвести до виникнення ворожнечі між різними сегментами українського суспільства. Все буде залежати від того, чи зможе “Свобода” проводити дорослу врівноважену політику, чи так і залишиться “дитячою партією”, – підсумовує голова УНКП.

А поки націонал-патріоти вітають “Свободу” з перемогою (*Матеріал підготовлено з використанням таких джерел: ВО “Свобода” (<http://www.tiahnybok.info>), NEWSru.ua (<http://rus.newsru.ua>), Народна правда (<http://narodna.pravda.com.ua/rus/politics/49c10eaf47645>), ТСН.ua (<http://tsn.ua>), “Українська правда” (<http://www.pravda.com.ua>), Закарпаття online (<http://zakarpattya.net.ua>), Народне слово (2009. – № 10), Нація і держава (2009. – № 11), Високий Замок (2009. – № 51), Слово Просвіти (2009. – № 11, 12), Україна молода (2009. – № 56), Експрес (2009. – № 40), Газета по-київськи (2009. – № 45), інтерв'ю політиків ВО “Свобода” і УНП СІАЗ).*

В. Копоть, мол. наук. співроб.,
канд. юрид. наук

Перспективи лівих політичних сил у контексті виборів до Тернопільської обласної ради

Вибори на Тернопільщині є не просто місцевими виборами – вони матимуть результат і в загальноукраїнському контексті, вважають оглядачі. По-перше, ці вибори продемонстрували, що великі політичні сили починають втрачати підтримку. А по-друге, на думку експертів, вони є репетицією перед президентськими.

Нагадаємо, що 15 березня на Тернопільщині відбулися позачергові вибори до обласної ради. За оголошеними результатами до ради пройшли: Всеукраїнське об'єднання «Свобода», яка отримала 50 мандатів, партія «Єдиний центр» – 20, Партія регіонів – 14, Блок Юлії Тимошенко – 12, Українська народна партія – 11,

партія «Народний союз "Наша самооборона"» – 8, Блок Литвина – 5. Жодна з лівоцентристських або партій лівої політичної ідеології до ради не пройшли.

Взагалі результати виборів до Тернопільської ради багато політологів називають дещо несподіваними, адже раніше тут завжди перемагали пропрезидентські сили та БЮТ. Однак цього разу перегони виграло радикальне об'єднання «Свобода» О. Тягнибока. Перемога «Свободи» є свідченням того, що люди починають симпатизувати радикальним партіям.

Оглядачі подібний успіх пояснюють тим, що населення втомилося від політичного протистояння між Президентом та Прем'єром, політичним та економічним забуттям регіону в Києві, що спричинило більш негативні наслідки для регіону в контексті економічної кризи.

На думку політичного експерта Т. Березовця, перемога радикальної сили є тенденцією. «Якби подібні вибори відбувалися сьогодні в базових регіонах Партії регіонів, наприклад у Криму чи Харківській області, результат був би ідентичним. Тобто Партія регіонів ці вибори б прогнала, а натомість велику підтримку отримали б ліворадикальні партії, які виступають за зближення з Росією, такі, як прогресивні соціалісти, комуністи та Союз лівих сил В. Волги», – зазначає експерт.

До негативних тенденцій, які показали вибори, керівник Закарпатського центру політичних досліджень В. Пащенко відніс зростання впливу радикальних сил, що, на думку експерта, може призвести до ще більшої поляризації України. «Перемога "Свободи" – дещо тривожна тенденція, яка свідчить про те, що криза, яка відбувалася в політиці останні два роки, і постійне з'ясування стосунків навряд чи припиняться, навпаки, політикум ще більше поляризується. Тому загалом можна говорити про те, що в українській політиці розкол триває», – зазначив політолог.

Розглядаючи результати виборів до Тернопільської обласної ради з позиції лівих, оглядачі називають закономірністю відсутність лівих та лівоцентристських політичних партій. Мова насамперед йде про Соціалістичну партію України (СПУ) та Комуністичну партію України (КПУ). Приміром, успіхом ПР багато в чому має завдячувати лівому електорату, оскільки багато тих, хто свого часу голосував за СПУ, КПУ та інші подібні політичні сили, цього разу віддали свої голоси саме за "регіоналів".

Однак, попри негативний результат Тернопільських виборів для лівих, дедалі більше ЗМІ, оглядачів та політологів говорять про перспективи лівих на сході та півдні України. Перемога радикальної правої партії на правому березі може стати віддзеркаленням на лівому, оскільки в Тернопільській області втратили голоси пропрезидентські сили та БЮТ, то у східних регіонах вже відзначають зниження рейтингів Партії регіонів, яка завжди мала там найвищі рейтинги. І тому, цілком можливо, що на лівому березі перемогу зможе здобути ліва радикальна партія. З більшості лівих сил, які щонайменше відомі більшості громадян України (йдеться про СПУ, КПУ, ПСПУ, СЛС), найрадикальнішою з них можна назвати

Союз лівих сил. Плюсів цієї партії, окрім радикалізму, додає те, що партія не була помічена в політичних скандалах, у своїх списках не має компрометуючих політиків. Крім того, партія регулярно проводить проросійські акції протестів, мітинги тощо. Так, нещодавно СЛС провела у Дніпропетровську акцію протесту «Народний суд», під час якої закликала до зміни керівництва України. Крім того, СЛС має на меті об'єднати всіх лівих для боротьби на чергових парламентських виборах.

На думку оглядачів, у боротьбу за лівий електорат може вступити ПСПУ, яка своєю послідовною політикою недобирає зовсім трохи голосів. Її підхід радикалізму в суспільстві може дати реальний шанс партії поборотися за місце під куполом на печерських пагорбах. Тим більше, що прогресивні соціалісти дедалі частіше називають тих, хто спричинив наслідки економічної кризи і вже почав рішучу боротьбу за невідкладну відставку Президента, уряду та Верховної Ради України. Зокрема, 21 лютого і 14 березня 2009 р. були проведені масові акції протесту під гаслом «Так жити далі не можна!» у Донецьку, Одесі, Севастополі, Луганську, Харкові, Запоріжжі, Сімферополі, Миколаєві. За словами лідера ПСПУ Н. Вітренко, понад 32 тис. чоловік підтримали заклик прогресистів і вийшли на мітинги в ці дні. «Ми звинувачуємо Ющенка, Тимошенко і Верховну Раду України в узурпації влади і в цьому контексті закликаємо політичні партії, громадські організації і весь народ України об'єднатися з єдиною вимогою – невідкладної їх відставки. Ми, народ України, маємо повне право вимагати притягнення узурпаторів до суду», – заявила вона.

Таким чином, Н. Вітренко і члени її партії вирішила зосередити увагу ПСПУ на проблемах тих регіонів, де вона завжди мала велику електоральну підтримку. А враховуючи радикалізацію населення, проведені акції протестів значно збільшать шанси отримати перемогу на найближчих виборах.

Що ж до перспектив не радикальної лівої партії – СПУ, то, як відзначають окремі оглядачі, електорат соціалістів майже завжди у селі. Тому, на їхню думку, партії слід було б звернути свою увагу на проблеми на селі, зробити акцент на роботі з сільським виборцем, оскільки українське село потребує допомоги, і СПУ здатне запропонувати антикризову програму для АПК. Таку позицію підтримує В. Богачук, який зазначив, що «міський житель сьогодні пасивний, аполітичний – він розчарувався в партіях та лідерах». В. Богачук підкреслив необхідність роботи на селі, шляхом створення кадрового резерву. «В травні знову будуть вибори до сільських рад, нам потрібні перевірені, підготовлені люди, які свідомо підтримують Соцпартію».

Крім того, як відзначають експерти, не зміна настроїв суспільства, а саме робота на селі дасть додаткові голоси партії.

Таким чином, соціалістам є над чим працювати, враховуючи останні результати на виборах до Тернопільської обласної ради. Як відзначають оглядачі, якщо найближчим часом керівництвом партії не буде проведена робота над

помилками, то СПУ має всі шанси стати сателітом більш процвітаючої та амбіційної ідеологічної сили, наприклад Союзу лівих сил.

Чи зможуть комуністи в контексті радикалізму поборотися за ліво-орієнтований електорат? Якщо раніше КПУ була прогнозованим лідером у виборчих перегонях майже у всіх регіонах країни в лівому секторі, то вибори на Тернопільщині показали, що КПУ може недобрати своїх голосів, власне, через бажання електорату бачити нові обличчя в політиці, лозунги та програмні дії.

Попри негативний результат виборів для КПУ на Тернопільщині, у партії вважають можливим забезпечення електоральної підтримки в інших регіонах у майбутньому, оскільки в комуністів існує чітка програма дій. Конкретні пропозиції стосуються розвитку економіки (інвентаризація приватизованих державних об'єктів, повернення їх у державну власність, створення нових робочих місць, будівництво соціального житла тощо), соціального захисту та розвитку духовно-культурного життя людей, контролю над тарифами тощо.

Однак, оптимізму членів КПУ не поділяють оглядачі. Для більшості з них є незрозумілим, чому ця програма не подіяла на виборах 15 березня, а має подіяти в майбутньому. Експерти відзначають, що подібні програми не є новими, і навряд чи завдяки їй комуністам вдасться збільшити кількість активних виборців на свою користь, нагадавши, що з кожним роком електоральне поле комуністів зменшується в рази.

Отже, результати виборів до Тернопільської ОДА стали позитивним сигналом для радикальних лівих політичних сил, таких як Союз лівих сил та Прогресивна соціалістична партія України. Інша річ традиційні ліві – СПУ та КПУ. Як показали вибори на Тернопільщині, цим партіям необхідно вдаватися до більш рішучих дій, можливо, деколи й до радикальних, задля збільшення власного електорального поля. На сьогодні, у контексті політичних конфліктів та економічної кризи українцям не достатньо стандартних програм десятирічної давнини; населення прагне не чути заклики до дій, а, власне, бачити ці дії (*Матеріал підготовлено за інформацією видань: ProUa (www.proua.com), Українська правда (www.pravda.com.ua), Главред (www.glavred.info), Корреспондент (www.korrespondent.net), Мігньюз (MIGnews.com.ua), Подробности (www.podrobnosti.ua), ForUm (www.for-ua.com), Версии (www.versii.com.ua), Независимая газета (www.ng.ru), Новый Регион 2 (www.nr2.ru), (www.rosbalt.ru).*

Прогноз на перспективу

Діяльність органів державної влади

Президент Украины В. Ющенко передал Председателю Верховной Рады Украины В. Литвину проект новой Конституции и попросил рассмотреть

его в парламенте как безотлагательный. В частности, в своем проекте В. Ющенко предложил Верховной Раде создать двухпалатный парламент. Он считает, что создание двухпалатного парламента является единственным способом полноценного представления интересов регионов во власти. В соответствии с проектом, Рада переименовывается в Национальное Собрание и состоит из палаты депутатов (нижняя палата) и сената (верхняя палата) *(По материалам СМИ и интернет-изданий).*

* * *

Президент В. Ющенко погодился на проведения досрочових виборів Президента разом з досрочовими виборами парламенту (По материалам СМИ и интернет-изданий).

* * *

Кабінет Міністрів у проекті змін до Держбюджету на 2009 р. має підготувати нові механізми формування, фінансування і контролю за виконанням державних програм. Про це після засідання Ради національної безпеки і оборони заявила секретар РНБО Р. Богатирьова *(Нові підходи до цільових програм // Урядовий кур'єр. – 2009. – 31.03).*

* * *

В ближайшее время правительство Украины может начать выделять средства из госказны для помощи банкам, испытывающим финансовые проблемы.

Будут выкупать контрольные пакеты акций этих финучреждений, направляя деньги на восстановление работоспособности «утопающих».

Правда, заявления о готовящихся мерах прозвучали не со стороны Кабинета Министров – их озвучил зампреда НБУ А. Савченко. По словам чиновника, 44 млрд грн предоставят 10–15 крупнейшим банкам с большим объемом депозитов. Если примут решение по конкретным учреждениям, то они получат суммы уже в ближайшее время.

Ну а в правительстве пока молчат. Поэтому сложно сказать, как скоро потерпевшие вкладчики наконец-то прорвутся к своим денежкам... *(Гаценко А. Проблемным банкам обещают 44 млрд грн // Комсомольская правда в Украине. – 2009. – 1.04).*

* * *

Верховная Рада приняла законы, повышающие акцизный сбор на табачные изделия, а также алкоголь и дизельное топливо. По оценкам правительства, доходы бюджета вследствие увеличения акцизов возрастут до конца года на 5 млрд грн.

С 1 мая этого года ставки акцизного сбора на сигареты с фильтром возрастут с 37 до 60 грн за тысячу штук (не считая налогообложения), что, по прогнозам, выльется в повышение цены за пачку в среднем на 30–40 % (с учетом инфляции – на 20 %). Правительство ожидает, что такое удорожание табачных изделий принесет в казну в этом году дополнительные 3,7 млрд грн.

Украинский парламент также решил с 1 июля поднять ставки акцизного сбора на все виды алкогольных изделий, в последний момент исключив из перечня натуральные и марочные вина, а также вермуты. Не будут облагаться повышенным акцизом и этиловый спирт, используемый для изготовления лекарств.

Кроме того, депутаты повысили акцизный сбор и на тяжелые дистилляты (дизельное топливо), но решили перенести нововведение с 1 октября на 1 ноября. Начиная с этой даты, акциз будет стоить в среднем на 50 % больше (*Сегодня. – 2009. – 1.04*).

* * *

В українсько-єгипетське співробітництво внесено новий імпульс – укладено низку міжурядових угод. Це сприятиме збільшенню обсягів торгівлі сільськогосподарською продукцією між двома країнами, переконаний міністр аграрної політики Ю. Мельник.

Міністри аграрної політики України та сільського господарства Єгипту підписали меморандум про співпрацю в аграрній галузі, який, зокрема, передбачає запровадження прогресивних технологій, та меморандум про співробітництво у сфері карантину рослин. Останній стосується дотримання фітосанітарних норм.

Українська сторона обговорила можливість експорту в Єгипет зерна пшениці та кукурудзи, а також продукції тваринництва, зокрема яловичини та сухого молока. Крім того, порушувалося питання про залучення єгипетських інвесторів у спільне виробництво зернових на території України (*Українське зерно і м'ясо купуватимуть в Єгипті // Урядовий кур'єр. – 2009. – 27.03*).

* * *

Зовнішньополітичне відомство створило робочу групу, яка складе список посад у представництвах України за кордоном і навіть самих посольств, що підуть під скорочення. Дипломати змушені це визнати, хоч і намагаються втримати гарну міну при поганому фінансуванні. «Йдеться, швидше, не про скорочення посольств, а про їх оптимізацію», – сказав на брифінгу речник МЗС В. Кирилич. Проте завданням робочої групи є саме «скорочення посад в установах, а також збільшення кількості посольств за сумісництвом». Останнє означає, що посольства «укрупнять»: зроблять одне на кілька країн, як це зараз є, в основному, в Африці (*Снігур О. Злидні з дипломатами // Україна молода. – 2009. – 1.04*).

* * *

Министерство юстиции совместно с Министерством финансов и парламентским Комитетом по защите общественной морали готовят поправки к Налоговому кодексу, которые, в частности, предусматривают ежеквартальную подачу налоговой декларации крупными государственными чиновниками и бизнесменами. Легальных миллионеров заставят подавать декларацию о доходах, заменив в ней гривни на евро.

Эксперты объясняют появление таких поправок тем, что рядовых украинцев, с большим трудом переживающих кризис, сильно раздражают налоговые декларации государственных чиновников, которые те обязаны публиковать в прессе *(Шишак С. Считать доходы в евро // Столичные новости. – 2009. – 31.03. – 7.04).*

* * *

Комітет з питань науки і освіти рекомендує парламенту прийняти в цілому проект закону України «Про наукові парки».

Цим документом пропонується визначити правові, економічні та організаційні відносини, пов'язані зі створенням і функціонуванням наукових парків, які засновані на базі вищих навчальних закладів IV рівня акредитації та наукових установ *(Наукові парки пропонують створити на базі вузів // Голос України. – 2009. – 26.03).*

* * *

Комітет держбудівництва та місцевого самоврядування вважає конституційною датою проведення президентських виборів 17 січня 2010 р.

Про це заявив голова комітету О. Омельченко на погоджувальній раді.

За словами О. Омельченка, головним юридичним управлінням відпрацьований текст постанови Верховної Ради щодо проведення президентських виборів 17 січня 2010 р., “він збігається з думкою усіх представників ЦВК” *(Українська правда (<http://www.pravda.com.ua>). – 2009. – 30.03).*

* * *

Українська асоціація видавців періодичної преси (УАВПП) закликає народних депутатів виступити проти законопроекту, який передбачає перехід друкованих та електронних ЗМІ на українську мову. Відповідний документ було зареєстровано у Верховній Раді 17 березня 2009 р. під номером 4222.

На думку керівників асоціації, прийняття цього законопроекту спричинить збільшення кількості безробітних більш як на 20 тис. осіб. Крім того, у зверненні УАВПП зазначається, що запровадження мовних нормативів у пресі призведе до дефіциту російськомовних газет та журналів, тож читачі переорієнтуються на

російські ЗМІ. А це особливо небезпечно напередодні виборів. Водночас УАВПП наголошує, що видавці не тільки не проти, а за те, щоб разом із державою реалізувати системний проект, спрямований на популяризацію використання української мови (*Видавці бояться нового «мовного» закону // Голос України. – 2009. – 31.03*).

Політика

Украина и Франция в апреле 2009 г. планируют подписать соглашение о сотрудничестве в организации и проведении на украинской территории Евро-2012. Об этом сообщил вице-премьер Г. Немыря. Он отметил, что такая договоренность была достигнута в ходе визита Премьер-министра Ю. Тимошенко в Париж. Г. Немыря также сообщил, что Украина и Франция планируют подписать дорожную карту сотрудничества на 2010–2011 гг. во время визита в Украину премьер-министра Франции осенью 2009 г. По его словам, дорожная карта будет содержать в себе ряд инвестиционных проектов и проектов секторального сотрудничества (*Трибуна (<http://www.tribuna.com.ua>). – 2009. – 5.03*).

Одним з пріоритетів Швеції на період головування в ЄС буде поглиблення відносин Євросоюзу з Україною.

На думку експертів Шведського інституту досліджень європейської політики, Стокгольм працюватиме над тим, щоб для України двері Євросоюзу не залишалися зачиненими.

Відповідно до державної програми на 2009 рік, Швеція планує підтримувати реформи в Україні і виділити (у перерахунку) майже 16,5 млн євро на приведення української політики до стандартів ЄС, при чому не лише в галузі розвитку демократії.

Головним чином ідеться про захист довкілля, а також про гендерну рівність та боротьбу зі СНІДом.

Саме Швеція разом із Польщею висунули кілька років тому ініціативу Східного партнерства, яку Стокгольм, ставши на чолі ЄС у липні цього року, намагатиметься ефективно втілювати.

Оскільки без зовнішньої підтримки швидкість реформ в Україні буде надзвичайно малою, йдеться в аналітичній записці Міністерства закордонних справ Швеції (*Українська правда (<http://www.pravda.com.ua>). – 2009. – 31.03*).

* * *

Чрезвычайный и Полномочный Посол США в Украине У. Тейлор надеется, что власть Украины обеспечит успешное проведение украинско-американских учений «Си бриз-2009». Об этом он заявил в Севастополе.

По словам У. Тейлора, «проблема была тогда, когда Верховная Рада Украины не приняла решение о проведении таких военных учений» (очевидно, речь идет о 2007 г., когда во время проведения учений «Си бриз» некоторые политические силы в Украине проводили акции протеста непосредственно на месте маневров, в частности в Феодосии).

Дипломат добавил, что «мы не хотели бы принимать участие в военных учениях при отсутствии соответствующего решения со стороны Верховной Рады Украины».

Однако, подчеркнул посол, «если украинское правительство, в том числе власть Севастополя и Крыма, Одессы, других регионов, если представители органов власти примут соответствующие решения, в том числе законодательные, и если Министерство обороны и другие элементы оборонного истеблишмента будут заинтересованы в таких учениях, тогда я могу сказать, что мы будем очень рады принимать участие в таких учениях».

По словам посла, «мы убеждены, что украинское правительство обеспечит успешное проведение таких учений» (*ForUm (<http://www.for-ua.com>).* – 2009. – 27.03).

* * *

Борьба с нелегальной иммиграцией в ЕС переходит в жесткую фазу. Европарламент дал зеленый свет новым шенгенским визовым правилам – теперь для поездки в Евросоюз надо будет сдать отпечатки пальцев на обеих руках и сфотографироваться на цифровой фотоаппарат. В некоторых странах мира, в частности Северной Африке, система начнет функционировать уже в октябре этого года, а в 2010 г. сдавать отпечатки пальцев придется всем украинцам, которым уже исполнилось 12 лет (*Ихельзон Е. Из-за новых требований в посольствах ЕС могут увеличиться очереди // Сегодня.* – 2009. – 27.03).

* * *

Президент Украины В. Ющенко заявил о необходимости очищения партии «Народный Союз «Наша Украина». Об этом он сказал во время встречи с членами президиума НСНУ, сообщает пресс-служба главы государства.

“Сегодняшний президиум – это базовая точка, с которой мы должны начать очищение”, – отметил В. Ющенко. По мнению Президента, в партии должен быть проведен ряд организационных шагов. Во-первых, необходимо избрать нового председателя центрального исполнительного комитета НСНУ и председателя совета партии, провести перерегистрацию членов партии в течение одного месяца.

Кроме того, Президент высказал предложение увеличить состав президиума партии до 21 человека.

В. Ющенко предложил создать рабочую группу, которая наработает изменения в устав партии и определится с кураторами по регионам от президиума НСНУ для усиления организационной работы и координации партийных структур (*Ющенко предложил реформу “Нашей Украины” // <http://novosti.dn.ua>. – 2009. – 1.04*).

* * *

Акции протеста, организованные Партией регионов, будут бессрочными и продолжатся до тех пор, пока нынешняя власть не уйдет в отставку.

Об этом заявил лидер Партии регионов В. Янукович в эфире телеканала ICTV.

При этом В. Янукович отметил, что Партия регионов будет призывать всех политиков, Президента, Премьер-министра для принятия общего решения о проведении досрочных выборов.

По мнению лидера Партии регионов, наиболее оптимальным было бы проведение таких выборов в первой половине 2009 г.

Он в очередной раз повторил, что в Партии регионов не верят в объединение с БЮТ.

В то же время В. Янукович считает, что сотрудничество в парламенте могло бы решить ряд важных для страны вопросов, в частности, речь идет о внесении изменений в Конституцию с предоставлением более широких прав органам местного самоуправления, о судебной реформе и о разделении полномочий между ветвями власти.

Кроме того, он напомнил позицию Партии регионов о том, что выборы Президента должны быть всенародными.

Лидер Партии регионов также считает необходимым упорядочить систему выборов в Украине и не проводить их так, как это делается в последнее время.

По мнению В. Януковича, выборы в Украине необходимо проводить один раз в пять лет с возможным разведением их во времени (*ForUm (<http://www.for-ua.com>). – 2009. – 30.03*).

* * *

Благодаря кризису, эффекту оппозиционности, дрессуре политтехнологов и в немалой степени собственному упорству, В. Янукович – один из двух самых популярных политиков в стране. Находящаяся же уже многие месяцы на грани раскола Партия регионов держится во многом в силу его рейтинга, превышающего «общий зачёт» политсилы.

Сейчас, когда политические предпочтения и интересы трёх мощнейших группировок внутри партии (Ахметова, «РосУкрЭнерго» и братьев Ключевых) во многом разошлись, у них возникла необходимость в буквальном смысле бороться за популярного политика В. Януковича. Каждая группа – для

реализации своих особых планов. Получается это не у всех (*Бублий Н., Высоцкий С. Виктор Янукович. Один на всех // Фокус (<http://focus.in.ua>). – 2009. – 27.03*).

* * *

КПУ угрожает массовыми акциями протеста в апреле – мае этого года в случае, если парламентские фракции не поддержат их инициативу о начале процедуры импичмента Президенту В. Ющенко. Об этом заявил лидер Компартии П. Симоненко.

П. Симоненко напомнил, что фракция КПУ зарегистрировала в Верховной Раде проект постановления о создании специальной следственной комиссии по началу проведения процедуры импичмента.

Он также отметил, что готов выдвинуть свою кандидатуру на пост Президента Украины в случае, если будет соответствующее решение о ЦК КПУ (*УРА-Информ (<http://www.ura-inform.com>). – 2009. – 27.03*).

* * *

«У разі проведення дочасних парламентських виборів Європейська партія братиме в них участь самостійно. Ми вважаємо, що наші пріоритети та прагнення працювати на результат дають нам право й підґрунтя приймати таке рішення», – про це під час робочої поїздки на Волинь заявив лідер Європейської партії України, народний депутат України М. Катеринчук.

«На фоні політичної та фінансово-економічної кризи, неспроможності чинної влади швидко й дієво реагувати на всі виклики та загрози, невдоволення народу діями чинної влади постійно зростає. І цілком очевидно, що нинішня політична еліта в найближчому майбутньому буде викинута з політичного життя країни. На зміну голому популізму прийде політика економічної доцільності для всієї країни, а не окремих фінансово-олігархічних груп», – наголосив М. Катеринчук.

«Однак на зміну їм мають прийти нові, амбітні політики, які здатні реалізувати делеговані народом повноваження. Я переконаний, що наша партія спроможна задовольнити вимоги виборців й привести до влади прагматичних людей, які є справжніми патріотами України», – зазначив народний депутат (*Букінфо (<http://www.bukinfo.cv.ua>). – 2009. – 31.03*).

Економіка

Падіння валового внутрішнього продукту в Україні в 2009 р. становить 9 %, а інфляція – 16,4 %.

Про це заявив економіст Світового банку (СБ) Р. Піонтковський.

Експерт також відзначив, що в 2010 р. прогнозується зростання ВВП до 1 %, а темпів зростання в 4–5 % Україна зможе досягти тільки до 2012 р.

Траєкторія росту буде більш плавною, ніж у попередні періоди.

Скорочення показників інфляції Світовий банк прогнозує в Україні вже в 2010 р. – до 10 %, а в 2011 р. – до 7,9 % (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua>). – 2009. – 7.04).

* * *

Європейський банк реконструкції та розвитку визначив п'ять українських банків, яким він надасть фінансову допомогу. Про це повідомив прес-секретар київського представництва ЄБРР А. Усов. Раніше президент ЄБРР Т. Міров заявляв, що банк має намір надати українським фінзакладам фінансування (у вигляді кредитів, субординованих позик або входження до статутного фонду) на суму близько 600 млн дол. і проводить переговори з декількома українськими банками. Серед щасливчиків називають «Укрсоцбанк», «Форум», «Мегабанк», «Укрексімбанк» і «Укрсиббанк». Однак наданням однієї тільки допомоги для збільшення регулятивного капіталу співробітництво Європейського банку з українськими фінансовими закладами не обмежиться. «У майбутньому ми розглядаємо можливість надання нашим банкам-партнерам кредитних ліній для розвитку малого бізнесу й узагалі поновлення кредитування реального сектору економіки», — зазначив А. Усов (*Європейський банк визначив п'ять банків, яким допоможе // Голос України. – 2009. – 31.03*).

* * *

Японская компания Mitsubishi Heavy Industries и Украина договорились разработать программу, по которой японская сторона должна принять участие в строительстве метро в Донецке и Днепропетровске. Об этом заявила Премьер-министр Украины Ю. Тимошенко.

По словам Ю. Тимошенко, Украина и Япония договорились о внедрении сразу нескольких программ. Так что строительство подземки – далеко не последняя инициатива японцев. «В частности, это программа модернизации и реконструкции тепловых электростанций, которые сегодня потребляют очень много угля и превышают нормы выбросов вредных веществ в атмосферу. Модернизация тепловых электростанций не только улучшит экологическую ситуацию, но и снизит себестоимость продукции промышленности», – отметила глава украинского правительства.

«Кроме того, правительство Украины договорилось с японскими компаниями о проведении комплексной реконструкции и модернизациях тепловых котельных, а одна из японских компаний готова проанализировать ситуацию со стоками, которые сливаются в реки и моря, сделать все необходимые проекты и принять участие в модернизации и реконструкции всей системы водоснабжения и очистки стоков в Украине», – проинформировала Ю. Тимошенко (*Украинское метро будет строить фирма Мицубиси // Комсомольская правда в Украине. – 2009. – 30.03*).

* * *

Металлургические предприятия Запорожья, кое-как преодолевшие падение объемов производства в конце прошлого года, уже в течение ближайшего месяца вновь могут “упасть”. В проблемах винят должников и Евро-2012. Напомним, с декабря объемы запорожского металлургического производства стабильно растут, а в феврале они увеличились по сравнению с ноябрьскими показателями почти на четверть. Рост продолжится и в марте, предсказывают игроки металлургического рынка. Однако уже в апреле запорожские предприятия вновь могут остановиться, а их работники – вернуться в отпуска за свой счет: портфель заказов на четвертый месяц года до сих пор не заполнен. По самым оптимистичным прогнозам, ситуация начнет улучшаться только с середины года.

Отсутствие кредитов усугубляется долгами – и заводов перед кредиторами, и покупателей перед самими металлургами. Не спасают ситуацию усилия государства: до сих пор не решена проблема с возмещением НДС, жалуются запорожские экспортеры. Заказов на внутреннем рынке также не стало больше: основная масса денежных средств уходит на поддержку банков, и даже самый масштабный проект страны – Евро-2012 – не приносит металлургическим предприятиям новых заказов: на строительство нет денег (*В апреле запорожцев снова погонят “За свой счет” // МИГ (<http://www.mig.com.ua>). – 2009. – 24.03*).

* * *

«Укравтодор» намерен к 1 мая ликвидировать все сезонные разрушения шоссе государственного значения, к 1 июня отремонтировать дороги местного сообщения.

Резкие изменения погодных условий привели к тому, что четверть автодорог (42 тыс. км) в ямах, выбоинах, деформациях. В частности, речь идет о 8,6 тыс. км магистралей государственного и 33,5 тыс. км дорог местного значения.

Глава «Укравтодора» В. Гуржос заверил, что у дорожных организаций достаточно возможностей, чтобы завершить работы по ликвидации ям в заявленные сроки, средства из бюджета выделяются.

По словам В. Гуржоса, на текущую реставрацию в этом году направят 4 млрд грн. Кроме того, на капитальный ремонт и строительство шоссе будет потрачено еще более 6 млрд грн.

В целом в 2009 г. бюджетом предусмотрено выделить 16 млрд грн на ремонт дорог общего пользования (*«Укравтодор» к 1 мая ликвидирует все сезонные разрушения шоссе госзначения, к 1 июня отремонтирует дороги местного сообщения // Вечерние Вести. – 2009. – 1.04).*

* * *

Довгоочікуваний стандарт на виготовлення м'ясних виробів учергове завис у повітрі. Цього разу вже без жодних видимих причин. Ще наприкінці грудня, нагадаємо, існувало положення, яке передбачало перехідний період запровадження нових правил до 2010 р. Проте народні депутати були налаштовані рішуче – ухвалили закон, що зобов'язує впровадити їх упродовж 15 днів від дати підписання, тобто 4 лютого нинішнього року. Проте без досі не виданих наказів Кабінету Міністрів і Держстандарту ДСТУ не стануть чинними. М'ясокомбінатам така затримка – на руку (*Скорик С. За ковбасу платять двічі // Україна молода. – 2009. – 2.04).*

* * *

Економічні викладки вирощування горіха здатні приголомшити будь-кого. Ще б пак – 100 гектарів горіхового саду через три-чотири роки спроможні давати 1 млн євро доходу. А кубометр деревини горіхового дерева коштує 2,5 тис. євро. При цьому нестача цілісного горіха в Європі становить близько 100 тис. т. Отож ідеться про багатства, які фактично лежать під ногами (*Петренко С. Золоте горіхове ядро // Урядовий кур'єр. – 2009. – 31.03).*

* * *

Киевский городской голова Л. Черновецкий намерен в ближайшее время посетит Москву и встретиться с мэром российской столицы Ю. Лужковым с целью подписания договора о дальнейшем развитии сотрудничества между Киевом и Москвой. Об этом заявил Киевский городской голова Л. Черновецкий в ходе встречи с главой Московской городской думы В. Платоновым и Чрезвычайным и Полномочным Послом Российской Федерации в Украине В. Черномырдиным по случаю вручения пятой литературной премии им. Юрия Долгорукого (*Вовремя.info (http://www.vovremya.info). – 2009. – 27.03).*

* * *

Главная проблема, с которой столкнулась наша столица, готовясь к футбольному чемпионату-2012, – жилищная. Фанатам и гостям города, которые прибудут в Киев, надо где-то разместиться. Гостиниц в столице мало, а

с отелями экономкласса, которые давно очень популярны в Европе, дела у нас обстоят совсем плохо (*Ихельзон Е., Тучинская С. Столица к Евро-2012: стеклянные башни и отели на волнах Днепра // Сегодня. – 2009. – 2.04*).

* * *

Столичные власти перенесли дату повышения коммунальных тарифов. Как заявил начальник главка ценовой политики КГГА В. Яструбинский, на сей раз повышение планируют в июне, а не в мае, как грозили. То есть повышенные платежки придут в июле.

На первом этапе тарифы повысят на 50 %. По-новому цена куба холодной воды составит 3,10 грн (или 17,05 грн с человека, если нет счетчика), горячей – 13,75 грн/куб., или 48 грн с человека, отопление – 2,37 грн/«квадрат». Платежка станет выше в полтора раза. Второй этап, по словам В. Яструбинского, внедрят через 3–5 месяцев после первого. Но для этого Киевграда должна отменить мораторий на повышение тарифов. Сами депутаты пока «договариваются»: в секретариате горсовета говорят, что от того, чем закончатся переговоры, зависит и дата заседания... (*Ридван М. Новые тарифы в Киеве отложили до июня // Сегодня. – 2009. – 1.04*).

* * *

На Львівщині цього року планують посадити дерева на площі понад 2 тис. га та заліснити понад 120 га на землях, не придатних для ведення сільського господарства.

Працівники обласного управління лісового господарства і мисливства в рамках акції “Майбутнє лісу у твоїх руках” підготували для реалізації населенню 104 тис. саджанців – 57 видів дерев. Крім того, лісівники планують упорядкувати 230 мурашників, розчистити 70 криниць, струмочків та розмістити на деревах 3500 шпаківень. До роботи залучать вихованців навчальних закладів, шкільних лісництв. Утім, до акції, яка триватиме до Дня довкілля, може долучитися кожен, хто прагне, аби карпатські лісові масиви розширювались, а дерева росли міцними, здоровими й слугували людям не одне століття (*Мельник О. Лісам рости! // Урядовий кур’єр. – 2009. – 27.03*).

Соціальна сфера

Стала известна дата приезда в Украину нового патриарха Московского и всея Руси Кирилла. Согласно сообщению на сайте УПЦ МП, Святейший прибудет в Киев 27 июля – накануне дня памяти князя Владимира. О такой дате договорился патриарх с митрополитом Киевским и всея Украины Владимиром, который привез в Москву приглашение от УПЦ МП.

«Известно, что его Святейшество возглавит празднование Крещения Руси 28 июля, – рассказал пресс-секретарь УПЦ МП В. Анисимов. – Поскольку это уже почти государственный праздник, то, думаю, в рамках празднования он встретится и с Премьером Украины, и с Президентом. Эта же дата считается и днем блаженнейшего митрополита Владимира, именинами, а значит, будут поздравления и подарки от Святейшего. Но детальной программы еще нет. Мы лишь недавно создали комиссию по приему патриарха». Он будет пребывать в Украине 10 дней и посетит еще Донбасс, Крым и Западную Украину.

«Визит такого священнослужителя обязательно вызовет интерес у православных, поэтому стоит ожидать наплыва тысяч людей со всей Украины и, может, из ближнего зарубежья, – рассказал директор религиозной информслужбы Украины Т. Антошевский. – В политическом плане от его визита стоит ожидать уменьшения раскольнических настроений в Украине, а также укрепления отношений с властями» (*Ковальчук И. Патриарх Кирилл приедет к нам на Крещение // Сегодня. – 2009. – 1.04*).

* * *

В Украине до 2010 г. будет создана сеть семейных врачей – такое обязательство взяла страна перед Всемирной организацией здравоохранения. Об этом сообщил министр здравоохранения Украины В. Князевич.

По его словам, в нашей стране только сейчас реально подошли к программе внедрения института семейного врача. “Хоть в настоящее время, в условиях кризиса, не хватает средств, мы пойдем на это, проведя решение о создании сети семейных врачей через постановление правительства”, – сказал В. Князевич.

“Потребность в семейных врачах – 29–30 тыс., один семейный врач будет обслуживать тысячу-полторы пациентов. С каждым будет подписано соглашение. Врач должен работать на профилактику, помогать, учить пациента и быть его партнером по жизни”, – отметил министр.

На вопрос, сколько будут стоить пациенту услуги семейного врача, В. Князевич заверил, что поскольку речь идет о первичной помощи, то услуги будут бесплатные, государство это должно гарантировать.

В то же время заместитель министра здравоохранения Украины З. Мытник на итоговой коллегии Минздрава Украины сообщил, что “Украине не хватает 48 тыс. медиков, поэтому весь прошлый год медицинская отрасль работала в условиях серьезного дефицита кадровых ресурсов” (*Подробности (http://podrobnosti.ua). – 2009. – 27.03*).

* * *

Медикаменты могут вырасти в цене на 50–100 %. Эксперты говорят: Украину ждет всплеск заболеваемости.

Кабмин утвердил новый сильно сокращенный национальный перечень лекарств, цены на которые подлежат госрегулированию. Если раньше в этом

списке было 1200 наименований, то сейчас – лишь 215! Иными словами, цены на выбывшие из списка препараты аптеки могут с чистой совестью повышать, ссылаясь на скачки курса доллара и множество других причин (*Ципцюра М. Дешевых лекарств больше не будет // Сегодня. – 2009. – 27.03*).

* * *

Медики Києва очікують, що в квітні їм виплатять заборгованості за муніципальними надбавками, які почали утворюватись у зв'язку з відсутністю бюджету Києва на 2009 р. Таке сподівання висловив член ради Київської міської профспілки працівників охорони здоров'я В. Коваль. За його словами, медиків обнадіяв керівник головного фінансового управління КМДА В. Падалка, який повідомив, що місто має достатньо коштів, щоб розрахуватися з ескулапами. У свою чергу, голова постійної комісії Київради з питань охорони здоров'я та соціального захисту А. Шлапак також зазначила, що протягом квітня заборгованість почнуть гасити...

За словами В Ковалю, нинішня «кадрова криза» в місті досягла 4 тис. лікарів та 8 тис. медичних сестер. Через нестачу такої кількості медичних працівників, які не бажають працювати задарма чи за копійки, столична медицина перебуває зараз «на межі вимирання».

В. Коваль зазначив, що медики очікують і на підвищення їм заробітної плати, зокрема надбавок, і на краще фінансування галузі в цілому. Лікувальні заклади потребують медпрепаратів, а хворі – повноцінного харчування. Це – мінімум того, що може зробити влада. Як максимум працівники охорони здоров'я очікують й забезпечення їх житлом. Якщо всі ці вимоги буде проігноровано, «білі халати» пікетуватимуть мерію та звертатимуться до Президента (*Коли лікар ситий, то й хворому краще // Україна молода. – 2009. – 2.04*).

* * *

Експерти переконані: якщо Україна не подбає про проблеми ВІЛ-СНІДУ в умовах кризи, епідемія набере небачених масштабів.

Фахівці б'ють на сполох: криза неодмінно впливатиме на поширення страшної хвороби Україною. Злидні, постійний стрес і безвихідь спричиняють зростання рівня наркоманії, проституції, жебрацтва, а відтак – і поширення СНІДу. За статистикою, серед ВІЛ-позитивних осіб 52 % – безробітні. А кризові явища лише підкидають хмизу в багаття (*Соборська У. Як СНІД на голову... // Україна молода. – 2009. – 28.03*).

* * *

Кримська філія «Укртелекому» має намір відмовитися від експлуатації мережі дротового радіомовлення.

На території півострова щомісяця від користування послугою дротового радіо відмовляється від 500 до 700 радіослухачів, а з 200 тис. радіоточок на початку 90-

х років залишилося всього 10 тис. радіоточок. Відтак використання мереж стає недоцільним і нерентабельним, заявляє центр телекомунікаційних послуг кримської філії компанії «Укртелеком». Нині на всіх трьох каналах дротового радіо мовить Національна радіокомпанія України – це програми «Українського радіо» (УР-1), радіо «Промінь» та радіо «Культура», тобто все, що звучить саме українською... (Бикодір Г. Радіотиша // Україна молода. – 2009. – 28.03).

Події: експертні оцінки розвитку

Март став первым месяцем с начала кризиса, когда западные инвесторы улучшили свою оценку платежеспособности Украины. Об этом говорит изменение показателя ЕМВІ+Украина, который за прошлый месяц уменьшился с 3538 пунктов до 2752, или на 20,2 %.

Второй показатель, характеризующий страновой риск, – кредитно-дефолтные свопы CDS (страховка от дефолта на пятилетние евробонды Украины) – также снизился к началу апреля со своего исторического максимума в 5304 пункта (10 марта 2009 г.) до 3817 пунктов, или на 28 %, отмечает газета.

Стоит отметить, что с середины марта уменьшилась доходность не только государственных долговых бумаг, но и многих корпоративных евробондов.

За последние три недели доходность по бондам банка Форум&nb sp; (с погашением в 2009 г.) снизилась на 7 % – до 44 %, Азовстали (2011-й) уменьшилась на 10 % – до 76 %, ПриватБанка (2016-й) рухнула почти на 40 % – до 50,6 %.

По информации издания, эксперты полагают, что 20–30 % уменьшение значений ЕМВІ+Украина и CDS (кредитно-дефолтных свопов) с одновременным снижением доходности корпоративных евробондов свидетельствует если не о восстановлении доверия, то о появлении интереса к украинским бумагам со стороны западных инвесторов. Кроме этого, евробонды становятся все более популярным инструментом инвестирования среди украинцев, что создает дополнительный спрос на эти бумаги и как результат приводит к снижению их доходности.

Отечественные участники рынка полагают, что основной причиной проблеска оптимизма стал ряд позитивных новостей, касающихся финансового сектора Украины. Во-первых, сальдо платежного баланса второй месяц показывает положительное значение. “Профицита торгового баланса, зафиксированного в январе, не было с сентября 2007 г. Улучшение состояния внешнеторгового баланса в текущем году хотя и было вполне ожидаемым (ввиду девальвации гривни и снижения внутреннего потребления), однако мало кто ожидал, что улучшения будут так ощутимы и произойдут уже в первые месяцы года. Поэтому выравнивание торгового баланса можно было расценить как позитив”, – объясняет аналитик инвесткомпания “Ренессанс Капитал” А. Головач.

Во-вторых, в марте существенно потеплели отношения между Украиной и Международным валютным фондом. И если бы не политические склоки, помешавшие депутатам Верховной Рады проголосовать за три антикризисных законопроекта, то миссия МВФ могла бы возобновить свою работу в Украине уже на следующей неделе.

Кроме этого, в течение всего марта НБУ и правительство наперебой обещали со дня на день начать рекапитализацию банков, что вселяло надежду в стабилизацию банковской системы.

По мнению аналитиков, каждое из этих событий по отдельности не имеет решающего значения для иностранных инвесторов, но то обстоятельство, что эти новости шли одна за другой, позволило создать видимость улучшения ситуации. “Все прекрасно понимают, что основные проблемы Украины – падение производства и девальвация гривни – никуда не делись. Но положительные новости наложились одна на другую, что и подтолкнуло котировки по облигациям вверх”, – считает А. Головач (*Риски дефолта Украины падают // <http://news.bigmir.net>. – 2009. – 2.04*).

* * *

Возобновление программы сотрудничества с МВФ, кроме пополнения валютных резервов очередным траншем, также будет означать контроль «печатного станка» для финансирования дефицита госбюджета. Такое мнение высказал директор экономических программ Центра Разумкова В. Юрчишин.

«Те рамки, которые выставлены в меморандуме с МВФ, – роста денежной массы, недопущения финансирования НБУ дефицита бюджета, мне кажется, это очень хорошо для Украины, поскольку сами мы этого не сделаем, а если сделаем, то всегда найдем повод их нарушить... Всегда есть искушение – печатай деньги, финансируй», – сказал В. Юрчишин.

Как сообщает УЦЕПД ім. О. Разумкова, по мнению аналитиков, перспективы возобновления сотрудничества с МВФ способствовали сбалансированности валютного рынка и могут поддержать эту тенденцию в дальнейшем (*УРА-Информ (<http://ura-inform.com>). – 2009. – 1.04*).

* * *

Инфляция в Украине в 2009 г. составит 16–18 %. Об этом на брифинге в Симферополе заявила министр экономики оппозиционного правительства, народный депутат от Партии регионов И. Акимова. Она также сообщила, что в Украине в настоящий момент 906 тыс. официально зарегистрированных безработных, 1 млн человек находятся в бессрочных отпусках и 1 млн работают в режиме неполного рабочего дня.

И. Акимова подчеркнула, что к концу года “дыра в Пенсионном фонде может составить 18 млрд грн”. “А это значит, что наша наиболее незащищенная часть

населения – пенсионеры – перестанут вовремя получать пенсии”, – сказала она (*Эксперт-центр* (<http://www.expert.org.ua>). – 2009. – 26.03).

* * *

Банки, сконцентрированные на добывании денег для возврата вкладов, не могут кредитовать, а без кредитной поддержки банков уже к осени экономика Украины свернется на 30–40 %, прогнозирует бывший заместитель председателя Национального банка Украины С. Яременко.

“Находящиеся без кредитной поддержки на протяжении шести месяцев (с октября 2008 г. по март 2009 г.) предприятия теряют до 60 % оборотных средств. Таким образом, уже к сентябрю деятельность большинства украинских компаний попросту остановится”, – утверждает С. Яременко.

По его мнению, в таких условиях смогут выжить только экспортно-ориентированные предприятия, а также часть компаний пищевой промышленности, которые вместе создают не более 70 % отечественного ВВП.

Тем временем, как мы сообщали, по прогнозам Счетной палаты, по итогам 2009 г. падение реального ВВП в Украине составит от 16 до 20 %. Об этом заявил председатель Счетной палаты Украины В. Симоненко (*Осенью Украину ждёт волна банкротств // Комсомольская правда в Украине. – 2009. – 28.03*).

* * *

Необходимо вернуть в финсектор деньги, вращающиеся сегодня вне банковской системы. Об этом на пресс-конференции сообщил исполнительный директор по экономическим вопросам НБУ И. Шумило.

По словам эксперта, все зависит от доверия общества к экономическим ориентирам: размера инфляции, ситуации на валютном рынке. «Без этого доверия поведение субъектов ведения хозяйства и населения будет другим», – сказал И. Шумило.

При этом он отметил, что не последнюю роль в возобновлении доверия к финансовому сектору имеет общая позиция НБУ и правительства по прогнозу инфляции.

Если эта позиция будет единой, «если люди будут видеть это, тогда больше шансов, что средства будут направляться в банковскую систему и в экономику», – констатировал И. Шумило.

Напомним, экс-заместитель председателя НБУ С. Яременко заявил, что в Украине – системный кризис, и заключается он в том, что действующая экономика не может выступать источником ликвидности средств, поддержания активов банков в платежеспособном состоянии, которое бы позволило банкам выполнять свои обязательства.

«Вначале мы говорили о диагнозе, который нужно было поставить с самого начала кризиса, когда было небольшое недоверие к одному из банков. Затем это переросло в кризис ликвидности на фоне валютной или курсовой

нестабильности. Нацбанком были предприняты недостаточно глубокие меры воздействия и на курсовую, и на монетарную политику, что вызвало обратную реакцию экономики», – отметил С. Яременко.

По его словам, банки ждали момента, когда Нацбанком и правительством будут предприняты соответствующие меры, но их никто не предпринял (***В НБУ знають, когда народ принесет банкам свои деньги // <http://novosti.dn.ua>. – 2009. – 1.04).***

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

Пенсійне законодавство

Норми, методика та порядок нарахування пенсії

Чи дає право період роботи на посаді музичного керівника дошкільного закладу на призначення пенсії за вислугу років?

Питання встановлення пенсії за вислугу років регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 04.11.1993 р. № 909, якою затверджений Перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на таку пенсію. Пенсія за вислугу років зазначеним у переліку працівникам призначається при наявності спеціального стажу за основним місцем роботи не менше 25 років. До такого Переліку входить посада музичного керівника дошкільного навчального закладу і період роботи на даній посаді зараховується до стажу для призначення пенсії за вислугу років.

Відповідно до Типових штатів дошкільних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти СРСР від 31.12.1971 р. № 103, у переліку посад дошкільного закладу передбачена посада музичного керівника. У наступних нормативно-правових актах також зазначена посада музичного керівника. Посада музичного робітника у дошкільному навчальному закладі не передбачалась.

Міністерство освіти і науки України

Податкова політика

Як врегульовано оподаткування доходів фізичних осіб від продажу сільськогосподарської продукції?

Законом України від 22.05.2003 р. № 889 „Про податок з доходів фізичних осіб” (далі – Закон № 889) чітко визначено, що податковий агент – це юридична особа (філія, відділення, інший відокремлений підрозділ) або фізична особа чи представництво нерезидента – юридичної особи, які незалежно від їх

організаційно-правового статусу та способу оподаткування іншими податками зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати цей податок до бюджету від імені та за рахунок платника податку, вести податковий облік та подавати податкову звітність податковим органам відповідно до закону, а також нести відповідальність за порушення норм цього Закону.

Податковим агентом, зокрема, є фізична особа, що є суб'єктом підприємницької діяльності чи здійснює незалежну професійну діяльність, яка використовує найману працю інших фізичних осіб щодо виплати заробітної плати (інших виплат та винагород) таким фізичним особам (п. 1.15 ст. 1 Закону).

Крім того, пп. 9.12.3 п. 9.12 ст. 9 Закону визначено, що фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності – вважається податковим агентом найманої нею особи або фізичної особи, що перебуває з нею у цивільно-правових відносинах стосовно будь-яких оподатковуваних доходів, нарахованих на користь такої особи, включаючи будь-які доходи, які кінцево оподатковуються при їх виплаті.

Обов'язки нарахування, утримання та сплати (перерахування) податку до бюджету відповідно до пп. 8.1.1 п. 8.1 ст. 8 Закону покладено на податкового агента, який нараховує (виплачує) оподатковуваний дохід на користь платника податку, утримує податок від суми такого доходу за його рахунок, використовуючи ставку податку, визначену у відповідних пунктах ст. 7 Закону.

Також згідно з п. 17.2 “а” ст. 17 Закону у випадку виплати платнику податку інших оподатковуваних доходів (у вигляді іншому, ніж заробітна плата) з джерелом їх походження з України нарахування, утримання та сплати (перерахування) податку покладено на податкового агента.

Крім того, особи, які відповідно до цього Закону мають статус податкових агентів, зобов'язані надавати податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, а також сум утриманого з них податку (ф. № 1ДФ) податковому органу за місцем свого розташування (п. 19.2 “б” ст. 19 Закону).

Відповідно до пп. 20.3.2 п. 20.3 ст. 20 Закону, у разі коли податковий агент до або під час виплати доходу на користь платника податку не здійснює нарахування, утримання або сплату (перерахування) цього податку, відповідальність за погашення суми податкового зобов'язання або податкового боргу, що виникає внаслідок таких дій, покладається на такого податкового агента. При цьому платник податку – отримувач таких доходів – звільняється від обов'язків погашення такої суми податкових зобов'язань або податкового боргу.

Також повідомляємо, що постановою Кабінету Міністрів України від 1.08.2006 р. № 1063 затверджено „Порядок видачі довідки про право фізичної особи на отримання доходу від податкового агента без утримання податку та її форми”. Вказану постанову розроблено на виконання пп. 4.3.36 п. 4.3 ст. 4 Закону, який надає пільги платникам податку – власникам сільськогосподарської продукції щодо доходів, одержаних ними від відчуження сільськогосподарської продукції (включаючи продукцію первинної переробки), вирощеної (виробленої) на

земельних ділянках, наданих ним для ведення особистого селянського господарства, якщо їх розмір не було збільшено в результаті отриманої в натурі (на місцевості) земельної частки (паю); будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибних ділянок), ведення садівництва та індивідуального дачного будівництва.

Тобто податковий агент, зокрема фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, при закупівлі у власників сільськогосподарської продукції, має право не утримувати податок з доходів фізичних осіб з виплачених за таку продукцію доходів тільки при пред'явленні такими власниками зазначеної довідки. В іншому випадку податковий агент зобов'язаний утримати податок із всієї суми, виплаченої власнику сільськогосподарської продукції за закупівлю такої продукції.

Дохід, виплачений (нарахований) фізичним особам – виробникам сільськогосподарської продукції – відповідно до пп. 4.3.36 п. 4.3 ст. 4 Закону, податковий агент, у т. ч. фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, зобов'язаний відобразити в податковому розрахунку за ф. № 1ДФ з ознакою доходу 53 „Доходи від продажу сільськогосподарської продукції” з відповідним відображенням утримання або неутримання податку з цього доходу.

Державна податкова адміністрація України

Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень

Як визначаються межа земельної ділянки на територіях існуючої забудови для розташування будинків і споруд, прибудинкова територія і межа житлової забудови?

Законом України “Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку” визначено, що житловий комплекс – єдиний комплекс нерухомого майна, що утворений земельною ділянкою в установлених межах, з розміщеним на ній житловим багатоквартирним будинком або його частиною разом із спорудами та інженерними мережами, які утворюють цілісний майновий комплекс.

Розміри та конфігурація земельних ділянок, на яких розташовані багатоквартирні житлові будинки, а також належні до них будівлі, споруди та прибудинкові території, визначаються на підставі проектів розподілу території кварталу, мікрорайону та відповідної землевпорядної документації.

Держземагентством розроблено “Методичні рекомендації щодо набуття прав на земельні ділянки під багатоквартирними житловими будинками”, які було направлено Раді міністрів АР Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським радам, а також Рескомзему АР Крим, обласним, Київському та

Севастопольському міським головним управлінням земельних ресурсів для керівництва в роботі листом Держкомзему від 26.02.2007 р. № 14-22-6/1253.

Відповідно до цих Методичних рекомендацій розміри земельних ділянок прибудинкових територій визначаються на підставі проектів відведення, основою яких є містобудівна документація (генеральний план населеного пункту, проект детальної забудови території тощо) або план земельно-господарського устрою населеного пункту.

Проекти відведення розробляються на підставі рішень органів місцевого самоврядування, укладених договорів між юридичними чи фізичними особами (землевласниками та землекористувачами) та розробниками документації із землеустрою, а також судових рішень у строк, обумовлений договором.

Отже, проект відводу є основою для визначення меж земельних ділянок на територіях існуючої забудови для розташування будинків і споруд та оформлення в установленому порядку правостановлюючих документів власниками, співвласниками, орендарями, а також встановлення меж земельної ділянки в натурі.

Прибудинкова територія – територія навколо багатоквартирного будинку, визначена актом на право власності чи користування (відповідно до зазначеного Закону).

Зважаючи на це, можна стверджувати, що у випадку, коли житловий комплекс складається з одного житлового будинку без інших будівель і споруд, призначених для його обслуговування та надання комунальних послуг його мешканцям, то прибудинкова територія такого житлового будинку за розмірами збігається з межами житлового комплексу.

У випадку, коли житловий комплекс складається не лише з одного житлового будинку або його частини і містить у собі інженерні мережі та будівлі і споруди, призначені для його експлуатації та надання комунальних послуг його мешканцям, то прибудинкова територія такого житлового будинку за розмірами не збігається з межами житлового комплексу.

Прибудинкова територія, відповідно до державних будівельних правил, включає:

- територію під житловим будинком або житловими будинками (включаючи площу вимощення);
- проїзди та тротуари;
- озеленені території;
- ігрові майданчики для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;
- майданчики для відпочинку дорослого населення;
- майданчики для занять фізичною культурою;
- майданчики для господарських цілей;
- майданчики для стоянок автомашин;
- майданчики для вигулу собак;

– інші території, пов'язані з утриманням та експлуатацією будинків та інших пов'язаних з ними об'єктів.

У разі, якщо вся житлова територія кварталу (мікрорайону) не може бути розподілена на земельні ділянки прибудинкових територій з установленням меж на місцевості за планувальних умов (наявність майданчиків, озеленення тощо, які призначені для обслуговування мешканців декількох житлових будинків або кварталу в цілому), встановлюються земельні ділянки окремих житлових будинків та визначаються території спільного використання.

У складі прибудинкової території також визначаються об'єкти, що використовуються сторонніми користувачами зі встановленими правилами експлуатації та користування (спільні проїзди, наскрізні проходи в будовах тощо), їх межі. У проекті також встановлюються окремі користувачі.

Поняття “межа житлової забудови” визначено в державних будівельних нормах.

Розроблення та затвердження державних будівельних норм, внесення змін до них належить до повноважень Міністерства регіонального розвитку та будівництва України як головного (провідного) органу в системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної регіональної політики і політики у сфері будівництва, архітектури та містобудування, удосконалення адміністративно-територіального устрою України.

**Міністерство з питань
житлово-комунального господарства України**

Нормативні акти про користування житлово-комунальними послугами

Як здійснюється розрахунок за проведення робіт, пов'язаних з повіркою засобів обліку води, у тому числі ремонт та повірка будинкових водолічильників?

Взаємовідносини між об'єднаннями, виробничими управліннями водопровідно-каналізаційного господарства (далі – Водоканал) або іншими експлуатаційними організаціями та їх абонентами визначені Правилами користування системами комунального водопостачання та водовідведення в містах і селищах України, затвердженими наказом Держжитлокомунгоспу України від 01.07.1994 р. № 65 та зареєстрованими Мін'юстом України 22.07.1994 р. за № 165/374 (далі – Правила).

П. 4.1 Правил передбачає, що абоненти, які приєднані до систем комунального водопостачання і водовідведення, повинні мати необхідні прилади обліку для

розрахунків за відпущену їм воду, а п. 4.2 передбачає, що абонент повинен придбати і встановити водолічильник, який буде перебувати в нього на балансі та обслуговуванні. Встановлення водолічильника може бути виконано Водоканалом за рахунок абонента. Технічне обслуговування, ремонт і заміну водолічильників, встановлених у житлових будинках місцевих рад, ЖБК, котельних, що опалюють ці будинки, дошкільних та шкільних закладах, лікарнях, об'єктах соцкультпобуту, благодійних організаціях, здійснюють спеціалізовані організації або Водоканал за рахунок коштів абонентів. На ці види робіт складається договір між Водоканалом та абонентами.

У період гарантійного строку ремонт і заміна водолічильника здійснюється за рахунок підприємства-виробника.

Такий порядок може поширюватись і на інших абонентів.

Абонент повинен виконувати всі рекомендації Водоканалу, спрямовані на поліпшення якісного обліку води та його мережі.

Типорозмір водолічильника визначається Водоканалом.

Згідно з п. 4.3 Правил встановлення водолічильників на водопровідних мережах абонентів повинно здійснюватися відповідно до проекту на обладнання вводу, БНіП 2.04.01–85 “Внутрішній водопровід і каналізація будинків”, технічних умов та паспорта водолічильника.

Періодична перевірка, обслуговування та ремонт, у тому числі демонтаж, транспортування та монтаж водолічильників (що перебувають у власності фізичних осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності), результати вимірювань якими використовуються для здійснення розрахунків за спожиту для побутових потреб воду, згідно з положеннями ст. 28 Закону України “Про метрологію та метрологічну діяльність”, здійснюються за рахунок підприємств і організацій, які надають послуги з водопостачання.

Затрати на виконання зазначених робіт виконавцю послуг відшкодовуються балансоутримувачем будинку.

Так, витрати на періодичну перевірку, обслуговування й ремонт (у тому числі демонтаж, транспортування та монтаж після перевірки) квартирних засобів обліку води, які перебувають у власності фізичних осіб (мешканців багатоквартирних житлових будинків), відповідно до п. 29 Порядку формування тарифів на послуги із утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 р. № 560, включаються до тарифу на утримання будинку й споруд та прибудинкової території (квартплату).

До тарифу на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення включаються витрати з зазначених робіт, якщо будинкові засоби обліку води є власністю Водоканалу. Такі витрати включаються до тарифів лише для тих споживачів, що проживають у будинках, обладнаних будинковими засобами обліку, у тому числі в приватному секторі (п. 16 Порядку формування тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2006 р. № 959, зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2007 р. № 1267).

У всіх інших випадках роботи, пов'язані з повіркою засобів обліку води, у тому числі ремонт та повірка будинкових водолічильників, що не перебувають на балансі Водоканалу, виконуються за рахунок абонента силами Водоканалу або спеціалізованої організації.

Відповідно до ст. 29 Закону України “Про житлово-комунальні послуги”, договір на надання житлово-комунальних послуг у багатоквартирному будинку укладається між власником квартири, орендарем чи квартиронаймачем та балансоутримувачем або уповноваженою ним особою.

Таким чином, розрахунки з населенням за послуги з холодного та гарячого водопостачання має здійснювати балансоутримувач. Згідно з Типовим статутом житлово-будівельного кооперативу, затвердженим постановою Ради Міністрів Української РСР від 30.04.1985 р. № 186, кооператив є безпосереднім власником будинку, який правові взаємовідносини з власниками квартир встановлює відповідно до чинного законодавства.

Нормативно-правова база дає змогу правлінням ЖБК самостійно вирішувати питання впорядкування оплати за послуги з централізованого постачання холодної та гарячої води з власниками квартир і, відповідно, з водо-, теплопостачальними організаціями.

**Міністерство з питань
житлово-комунального господарства України**

* * *

Який порядок проведення реструктуризації заборгованості за житлово-комунальні послуги?

Підприємства-надавачі житлово-комунальних послуг можуть пред'являти вимоги сплати боргу за спожиті житлово-комунальні послуги за весь період його існування. У разі недосягнення згоди щодо порядку погашення боргів за спожиті житлово-комунальні послуги це питання може бути вирішено в судовому порядку.

Суди мають право обмежити період, за який може бути стягнуто борг, строком позовної давності. Цивільним кодексом України визначено, що позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. За ст. 257 Цивільного кодексу України встановлено загальну позовну давність тривалістю три роки, однак це не є підставою для несплати боргу споживачем комунальних послуг. Це лише позбавляє можливість підприємства скористатися допомогою суду при примусовому стягненні боргу.

Для вирішення проблеми погашення заборгованості населення за спожиті житлово-комунальні послуги Верховною Радою України прийнято Закон України “Про реструктуризацію заборгованості за надані послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій і комунальні послуги, що утворилася станом на 1 грудня 2006 р.”, який набрав чинності з 10 січня 2007 р.

Відповідно до ст. 1 зазначеного Закону заборгованість реструктуризується в порядку, визначеному Законом України від 20.02.2003 р. № 554–IV “Про реструктуризацію заборгованості з квартирної плати, плати за житлово-комунальні послуги, спожиті газ та електроенергію” і проводиться на строк до 60 місяців – залежно від суми заборгованості та рівня сукупного доходу сім’ї на дату реструктуризації.

На період погашення реструктуризованої заборгованості загальна сума поточних платежів та платежів з погашення реструктуризованої заборгованості не повинна перевищувати 25 % доходів, що визначають під час нарахування субсидій для працюючих громадян, і 20 % – для пенсіонерів та інших осіб, що отримують будь-які види соціальної допомоги.

У разі, коли доходу громадянина, що уклав договір про реструктуризацію заборгованості, не вистачає для повного погашення, строк дії договору продовжується за письмовою заявою громадянина до повного її погашення.

Списання боргів за спожиті житлово-комунальні послуги чинним законодавством не передбачено.

**Міністерство з питань
житлово-комунального господарства України**

Охорона навколишнього середовища

До чієї компетенції належить видача дозволів на розміщення виробництв із термічної обробки керамічної плитки в межах міста?

Відповідно до норм радіаційної безпеки України (НРБУ-97), нормування радіаційного впливу на працівників зазначеного виду підприємств та населення здійснюється відповідно до четвертої групи радіаційно-гігієнічних регламентів, які спрямовані на зменшення доз хронічного опромінення людини від техногенно-підсилених джерел природного походження у виробництві. Мінеральна сировина, яка використовується під час виробництва будівельних матеріалів, повинна бути сертифікована. Сертифікується і кінцевий продукт, у даному випадку – плитка. Згідно з п. 8.5.1 НРБУ-97, плитка, призначена для житлового будівництва, може мати вміст природних радіонуклідів (торій, радій, калій) сумарною активністю не більше 370 Бк/кг, а гама-фон не повинен перевищувати нормативів на новобудову, тобто 30 мкР/год. Підвищені рівні

гама-фону можна спостерігати тільки у випадку, якщо плитка призначена для внутрішнього облицювання доменних печей. Для виробництва такої плитки в якості сировини можуть використовуватися відходи окремих виробництв і вмістом природних радіонуклідів.

Відповідно до вимог чинного законодавства України, видача дозволів на розміщення таких виробництв у межах міста та використання специфічної мінеральної сировини належить до компетенції міської санітарно-епідеміологічної служби.

Державний комітет ядерного регулювання України

Працевлаштування

Чи передбачено законом працевлаштування випускників вищих навчальних закладів?

Працевлаштування випускників здійснюється відповідно до ст. 56 Закону України “Про вищу освіту”, згідно з якою випускники вищих навчальних закладів, які навчалися за державним замовленням і яким присвоєно кваліфікацію фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня, працевлаштовуються на підставі направлення на роботу відповідно до угоди, укладеної між замовником, керівником вищого навчального закладу та випускником. Якщо випускник вищого навчального закладу навчався за кошти третьої особи, його працевлаштування здійснюється відповідно до укладеної між ними угоди.

Чинним законодавством у галузі освіти та КЗпП України обов’язковість надання рекомендаційних листів випускникам вищих навчальних закладів для подальшого працевлаштування непередбачена.

Міністерство освіти і науки України

Авторське право

Як забезпечується дотримання авторського права?

Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної творчої діяльності, ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятком, встановленим законом.

Право інтелектуальної власності є непорушним. Охороні підлягають усі твори, як оприлюднені, так і неоприлюднені, як завершені, так і незавершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети.

Авторське право виникає з моменту створення твору. Первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору.

При виконанні творів заявнику належать і суміжні права на виконання.

Право інтелектуальної власності на виконання виникає з моменту першого його здійснення. Майнові права виконавців охороняються протягом 50 років від дати першого запису виконання.

Особисті немайнові права – охороняються безстроково.

Автору (чи іншій особі, яка має авторське право) належить виключне право на використання твору та виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір видається відповідно до Порядку держреєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір.

Про реєстрацію авторського права на твір установою видається свідоцтво.

За видачу свідоцтва сплачується державне мито.

Міністерство освіти і науки України

Чи надає патент його власнику право забороняти винахід?

Патент надає його власнику виключне право використовувати винахід за своїм розсудом та забороняти іншим особам використовувати винахід без його дозволу. Будь-які посягання на права власника патенту, передбачені Законом України, вважаються порушеннями прав власника патенту, що тягне за собою відповідальність.

Міністерство освіти і науки України

Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Як здійснюється повне державне забезпечення учнів та студентів з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування?

Матеріальне забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (учнів та студентів з числа таких дітей) на сьогодні регламентується Законом України від 13.01.2004 р. № 2342 “Про забезпечення організаційно-

правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, та постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 р. № 226 “Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування” (з наступними змінами).

Нормативними актами передбачено повне державне забезпечення учнів та студентів з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на період навчання до 23 років або до завершення навчання у відповідних навчальних закладах.

Повне державне утримання передбачає забезпечення учнів та студентів з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, харчуванням, одягом, взуттям і м'яким інвентарем, а також підвищеною стипендією та безкоштовним гуртожитком.

Міністерство освіти і науки України

* Відповіді на запитання підготовлені за матеріалами Департаменту комунікацій влади та громадськості Кабінету Міністрів України

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Між керівництвом Харківської області і Надзвичайним і Повноважним Послом Фінляндії в Україні К. Міккелссоном під час його офіційного візиту до Харкова досягнута домовленість про обмін наукоємними і високими технологіями.

У рамках домовленості також планується налагодити співпрацю між вищими навчальними закладами двох країн. На думку К. Міккелссона, співпраця саме в цих сферах повинна визначати концепцію двосторонніх відносин між Україною та Фінляндією.

К. Міккелссон також відзначив, що Фінляндія готова розвивати співпрацю у всіх сферах. За його інформацією, найближчим часом у Києві, Харкові і Донецьку відбудуться виставки, присвячені фінській архітектурі. У рамках виставок заплановано проведення семінарів з планування міст за участю фінських учених і представників Міністерства екології Фінляндії. Особлива увага при цьому буде приділена проблемі екології у великих містах (*Освітній портал (osvita.org.ua). – 2009. – 12.03*).

* * *

В январе 2009 г. Центр «Харьковские технологии» приступил к выполнению проекта ISTOK-SOYUZ «Технологии информационного общества – путь к открытым знаниям для стран Восточной Европы и Центральной Азии», реализуемого под эгидой 7-й Рамочной программы ЕС.

Проект ISTOK-SOYUZ направлен на изучение новых возможностей для сотрудничества стран Европейского Союза, Восточной Европы и Средней Азии в области информационно-коммуникационных технологий (ИКТ), а также стимулирование деятельности, связанной с распространением информации о проводимых Евросоюзом программах в сфере ИКТ с целью улучшения международного сотрудничества и увеличения числа проектов с участием восточноевропейских и среднеазиатских стран.

В проекте принимают участие восемь организаций из семи стран: inno AG (www.inno-group.com, Германия), Российская сеть трансфера технологий RTTN и Институт системного программирования Российской академии наук (Россия), Республиканский центр трансфера технологий (Беларусь), Технологический бизнес-инкубатор «Харьковские технологии» (Украина), Образовательный и научно-исследовательский центр Ереванского государственного университета (Армения), Фонд София Антиполис (Франция), Национальный инновационный фонд (Казахстан).

В основу проекта ISTOK-SOYUZ легли результаты предшествующего проекта ISTOK.Ru, реализованного в 2006–2008 гг. Лучший опыт этого проекта будет перенесен на пространства Восточной Европы и Средней Азии и поможет оценить и поддержать развитие общего потенциала этих регионов в сфере научных исследований и технологических разработок, а также определить возможные направления и формы межрегионального сотрудничества.

Проект SOYUZ-ISTOK направлен на:

– содействие программе Европейского Союза в области ИКТ путем информирования широкой общественности о преимуществах планируемого сотрудничества;

– определение потенциальных объемов и возможностей совместной научно-исследовательской и опытно-конструкторской деятельности в области ИКТ между странами Евросоюза и девятью целевыми странами проекта из регионов Восточной Европы и Средней Азии;

– расширение единого научно-исследовательского сообщества Евросоюза и России в сфере ИКТ и вовлечение в него четырех «целевых» государств (Украины, Беларуси, Армении, Казахстана) на основе общей платформы знаний и компетенции ISTOK и посредством реализации экспериментальной деятельности. Примерами такой деятельности являются мероприятия по созданию, объединению и развитию сетей и обмену информацией, посреднические мероприятия, содействие интеграции в т. н. европейские

технологические платформы (European Technology Platforms) и специализированные сети (Networks of Excellence);

– поддержка научно-исследовательских коллективов из «целевых» стран-участниц с целью расширения партнерских контактов между исследователями в области ИКТ из Европы и «целевых» стран под эгидой 7-й Рамочной программы Европейского Союза. В целях усиления синергического эффекта и оптимизации эффекта проектная деятельность будет осуществляться в сотрудничестве с национальными партнерами и другими проектами, направленными на развитие сотрудничества. При реализации отдельных мероприятий Проекта ISTOK-SOYUZ в Украине, Беларуси и Армении будет использован кластерный подход с привлечением двух других проектов – SCUBE-ICT и EXTEND. Это позволит европейской научно-исследовательской общественности повысить полезный эффект от поддержки, предоставляемой из трех упомянутых проектов (*Наука – обществу* (<http://nauka-info.com.ua>). – 2009. – 10.03).

* * *

Делегация Української академії аграрних наук у складі: віце-президента УААН М. Безуглого, директора Інституту рису УААН В. Дудченка, заступника директора інституту Р. Вожегової, завідувача відділу селекції Д. Шпака відвідала Сільськогосподарський дослідницький центр Арабської Республіки Єгипет. Мета поїздки – відновлення та розвиток наукового співробітництва з питань, які являють спільний інтерес, зокрема, зі створення гібридного рису і переробки продукції рисівництва.

Делегация відвідала Науково-дослідний інститут польових культур (м. Каїр) і Центр якості зерна рису (м. Олександрія), отримала змістовну інформацію про роботу єгипетських селекціонерів із вивчення гетерозисного ефекту у культурі рису та результати досліджень щодо якості зерна і рисової крупи.

За результатами роботи досягнута домовленість про співпрацю, яка реалізувалася у підписанні договору про науково-технологічне співробітництво між Інститутом рису УААН та Дослідним інститутом польових культур Сільськогосподарського дослідницького центру, а також угоди про науково-технічне співробітництво між Українською академією аграрних наук і Сільськогосподарським дослідницьким центром Арабської Республіки Єгипет, за якою вже у вересні поточного року планується розпочати стажування українських селекціонерів щодо запозичення єгипетського досвіду з технології виробництва насіння гібридного рису (*Українська академія аграрних наук* (<http://uaan.gov.ua>). – 2009. – 12.03).

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

„Про діяльність Академії педагогічних наук України у 2008 р. та завдання на 2009 р“.

В. Кремень, президент АПН України:

“У минулому році діяльність Академії педагогічних наук України спрямовувалася на збільшення внеску в наукове і методичне забезпечення перетворень в усіх ланках національної освіти, розвиток педагогічної та психологічної наук, інституційне вдосконалення академії.

Ученими Інституту проблем виховання визначено теоретичні засади і педагогічні умови соціалізації особистості в різних виховних середовищах. В основному завершено роботу над науково-методичним забезпеченням „Національної програми виховання дітей та учнівської молоді”.

Сучасний педагогічний досвід та історико-педагогічну спадщину України акумулювали і презентували Державна науково-педагогічна бібліотека ім. В. О. Сухомлинського та Педагогічний музей України.

У галузі загальної середньої освіти завершено дослідження методологічних проблем фундаменталізації освіти, під час якого з'ясовано сутність і закономірності цього феномену як одного з найважливіших принципів дидактики та дидактичні засади його реалізації в навчанні, обґрунтована процесуальна складова змісту загальної середньої освіти в контексті особистісно орієнтованої парадигми.

Ученими Інституту педагогіки досліджено дидактико-методичні засади інтегрування змісту навчальних предметів у початковій школі, розроблено теоретико-методологічні основи формування цілісності знань про природу в учнів старшої школи. До основних результатів досліджень профільного навчання слід віднести обґрунтовані принципи формування навчальних профілів, відбору та структурування змісту профільних предметів і курсів за вибором, визначені методи та форми їх вивчення.

В Інституті інформаційно-комунікаційних технологій та засобів навчання обґрунтовано принципи побудови відкритих систем освіти, запропоновано структуру навчального середовища, що базується на інтернет-технологіях, структурно-модульну організацію інтелектуальних комп'ютерних навчальних систем.

В Інституті обдарованої дитини розроблено теоретичну модель комплексної особистісної діагностики, яка є основою для проектування середовища обдарованого індивіда. Обґрунтовано зміст і структуру багаторівневої системи психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учня. Створено структурну модель реалізації державної політики з підтримання обдарованих дітей в Україні.

В Інституті спеціальної педагогіки завершено оновлення змісту і розроблення науково-методичного забезпечення початкової загальної освіти дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Зміст переорієнтовано на розвиток

особистості учнів, формування в них необхідних компетентностей, наповнено специфічним корекційно-компенсаторним і розвивально-реабілітаційним матеріалом.

Системна взаємодія з Департаментом професійно-технічної освіти МОН України, Міністерством праці та соціальної політики України, Державним центром зайнятості, Конфедерацією роботодавців України сприяла об'єднанню зусиль у науковому обґрунтуванні Концепції професійної орієнтації населення, пропозицій щодо оновлення законодавства з підготовки сучасного кваліфікованого робітничого персоналу.

Науковцями Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих розроблено Концепцію розвитку педагогічної майстерності вчителя та її реалізації в умовах безперервної освіти, а також навчальна дисципліна „Педагогічна майстерність”. За розробленою українською версією Програми ПРАЙД „Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі” і „Підготовка соціальних працівників до створення та здійснення соціального супроводження сімейних форм виховання” уперше в Україні проведено навчання соціальних педагогів з усіх регіонів країни.

В Інституті професійно-технічної освіти здійснено обґрунтування теоретико-методичних засад прогнозування розвитку та модернізації професійно-технічної освіти в умовах європейської інтеграції, проектування змісту професійно-технічної освіти з урахуванням динамічних змін у соціально-економічній сфері, відбору і структурування змісту навчання, спрямованого на формування професійної компетентності. Розроблено систему індикаторів ефективної діяльності професійно-технічних навчальних закладів.

Ученими Інституту вищої освіти обґрунтовано філософсько-методологічні засади модернізації вищої освіти, визначено можливі варіанти освітніх стратегій реформування вищих навчальних закладів України. Доведено нагальність підвищення ролі вищої школи в продукуванні нових знань, використання її ціннісного потенціалу щодо цивілізаційного визначення молоді. Обґрунтовано принципи і засади організації вищої школи, проектування навчальних технологій в умовах європейської інтеграції.

В Інституті психології ім. Г. С. Костюка розроблено та апробовано концепцію психічного розвитку, що дає змогу відкрити принципово нові сторони розгляду особистості, уточнити психолого-педагогічні умови особистісного зростання і саморозвитку в процесі навчання, визначити істотні аспекти пізнавальних, предметно-практичних та ціннісно-сміслових відносин людини в освітньому просторі.

В Інституті соціальної та політичної психології на замовлення Міністерства праці та соціальної політики розпочато дослідження рівня та чинників престижності професій. Виявлено, що до перших десяти найпрестижніших професій доросле населення України включає професію вчителя, водночас учні випускних класів загальноосвітніх шкіл оцінюють престижність учительської професії значно нижче. Прийнятий світовою спільнотою критерій

характеристики престижності професії за необхідним для її опанування рівнем освіти використовують лише 17 % українців.

Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи у тісній взаємодії з МОН України розробив і впровадив науково-методичне забезпечення функціонування та подальшого розвитку в освіті служб практичної психології і соціальної роботи.

За результатами наукових досліджень членами академії та науковцями підвідомчих установ опубліковано майже 3 тис. праць, у тому числі 94 монографії, 221 підручник і навчальний посібник, 173 методичних посібники і рекомендації, 38 словників і довідників, випущено 78 збірників наукових праць, підготовлено 73 навчальних програми і концепції. Спеціально слід зазначити вихід у світ у 2008 р. фундаментальної узагальнюючої праці вчених академії – “Енциклопедії освіти”, першого в Україні такого роду видання.

Розвивалися і поглиблювалися міжнародні зв'язки академії з науковими установами і навчальними закладами зарубіжних країн, зокрема Великобританії, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Канади, Китайської Народної Республіки, Республіки Польща, Російської Федерації, Словацької Республіки, Угорської Республіки, Федеративної Республіки Німеччини, Королівства Швеції, що, за словами В. Кременя, сприяло зміцненню авторитету української педагогічної і психологічної наук. Учені АПН брали активну участь у міжнародних симпозіумах, конференціях і семінарах, проектах і програмах ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейського Союзу, Світового банку, Європейського фонду освіти та інших міжнародних організацій, ефективно використовували їхні інформаційні й фінансові ресурси. Іноземними членами академії у звітному періоді стали вчені Канади, Росії, США, Почесним доктором – з Великобританії (*Сайт Академії педагогічних наук України (<http://www.apsu.org.ua>). – 2009. – 19.03*).

Громадські організації науковців

У Дніпропетровську заснована нова громадська організація «Енергетичний альянс». Ця організація має за мету сприяти впровадженню енергоощадних технологій та використанню альтернативних джерел енергії. Заснували організацію інженери та науковці, які досліджують проблеми енергозабезпечення.

Своїм головним завданням вони називають впровадження у промисловості та житлово-комунальному секторі країни енергоощадних технологій. В “Енергетичному альянсі” збиратимуть та система-тизуватимуть інформацію про наявні в Україні розробки, допомагатимуть розробникам проводити документацію в інстанціях. Шукатимуть кошти, у тому числі і гранти, на впровадження та поширення технологій, проводитимуть енергетичний та

екологічний аудит населених пунктів, промислових підприємств та побутових об'єктів (*ИМИ (<http://www.imi.org.ua>). – 2009. – 25.02*).

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Учені Національної академії наук України (НАНУ) пропонують впровадити принципово нову систему водопостачання населення, яка дасть змогу з меншими витратами добитися різкого підвищення якості питної води.

За словами директора Інституту колоїдної хімії та хімії води В. Гончарука, проект був запропонований на засіданні Ради національної безпеки і оборони (РНБО) України. На засіданні заслуховували два принципово важливих питання: про проблеми біологічної безпеки країни і про якість питної води.

Загалом Національна академія наук пропонує принципово нову концепцію і стратегію розвитку водопостачання. Суть її полягає в тому, що питної води на кожного українця потрібно заготовлювати не 300 літрів на добу, як нині, а три літри на добу, але ця вода дійсно буде питною водою високої якості.

За його словами, в першу чергу новими технологічними системами слід забезпечити лікарні, дитячі садки і школи.

На перше місце необхідно ставити якість питної води, а вже потім вирішувати проблеми екології. Потрібно створювати на державному рівні систему захисту цих річок від стічних вод. Річки, озера і моря самі впораються з проблемою свого очищення, їх потрібно лише не забруднювати.

У НАНУ впродовж минулого року були розроблені нові ГОСТи на водопровідну воду, воду “підвищеної якості” (тобто питну), які включають і нормативи на фасовану воду.

Найголовніше, потрібно чітко сформулювати – що таке питна вода. Питна вода характеризується певним набором контрольованих компонентів. Враховуючи, що сьогодні фіксується близько десятка мільйонів хімічних сполук, які знаходяться в поверхневих водах, з яких готують водопровідну воду, а контролюють на мільйони менше, взагалі втрачає будь-який хімічний, фізичний, здоровий сенс визначати ось ці декілька десятків компонентів.

За його словами, весь світ поки що йде шляхом збільшення кількості контрольованих компонентів у питній воді, але ця дорога веде в нікуди: усе проконтролювати неможливо.

Учені України стверджують, що потрібно контролювати мінімальну кількість компонентів за хімічним складом, але підсилювати біологічний контроль (*Український науковий клуб (<http://наука.in.ua>). – 2009. – 1.03*).

Енергоощадні технології

Еще в конце 90-х прошлого века были разработаны технологии, позволяющие экономить и топливо.

На энергоблоке № 8 Кураховской ТЭС в Донецкой области проводился эксперимент – проверяли возможность использования в энергетике плазмотронов, разработанных некогда засекреченным советским ученым А. Неклесой. В результате удалось добиться снижения вредных выбросов в атмосферу на 20 %, на 10 % – увеличить сгораемость топлива, при этом полностью исключив применение газа и мазута. Фактически только на одном энергоблоке экономия составляла до 3 млн долл. На это имеются заключения авторитетных академических институтов.

Применить технологию в масштабах всей страны ученому так и не удалось, хотя эксперименты проводились с благословения главного светила украинской науки Б. Патона и Национальной академии наук. Энергетики отказывались расплачиваться с участниками эксперимента или, в лучшем случае, были готовы отблагодарить их бартером, то есть электроэнергией. В итоге в 2001 г. комплект плазмотронов, смонтированный на Кураховской ТЭС, разобрали и перевезли в Днепропетровск (*Днепропетровец нашел замену газу и мазуту – это плазма! // Комсомольская правда в Украине. – 2009. – 2.03*).

Інформаційні технології

Соціальна мережа вчених Scientific Social Community (www.science-community.org) відкрила розширений сервіс пошуку конференцій для українських учених.

Вагомою перевагою даного сервісу є можливість сортування та фільтрації переліку наукових конференцій за такими параметрами: 1) країна, 2) місто, 3) наукова дисципліна, 4) час проведення конференції та 5) крайній строк подачі тез.

Завдяки цьому вчені зможуть не тільки зручно й швидко знаходити конференції, а що дуже важливо – ще й сортувати їх за кінцевим строком подачі заявки на участь. А отже – більш раціонально планувати свій час і вчасно зареєструватися на всіх важливих для себе наукових зустрічах.

Для організаторів конференцій існує можливість додати на сайт інформацію про організовані ними заходи. При наближенні дати проведення конференції вона буде відображатися вище в загальному переліку і стане більш помітною для користувачів. Можливість сортувати пропоновані на сайті конференції за датою

подачі тез допоможе користувачам вчасно надіслати всі необхідні матеріали до оргкомітету.

Нині на сайті наявна інформація про більш ніж 40 наукових конференцій за 2009 р, які будуть проводитися переважно на теренах України та Росії, а також інших країн СНГ. Цю інформацію можна знайти на сторінці www.science-community.org/conferences (*Освітній портал (osvita.org.ua)*. – 2009. – 12.03).

* * *

Суперкомп'ютер НТТУ “КПІ” після останньої модернізації знову став найпотужнішим в Україні. Розвиток Центру суперкомп'ютерних обчислень і грид-технологій є складовими загальної стратегії інформатизації українського суспільства взагалі, і інформатизації діяльності технічного університету зокрема. Ця стратегія запропонована та розвивається в НТТУ “КПІ” під науковим керівництвом ректора університету академіка НАНУ М. Згуровського (*НаукаІнформ (http://naukainform.kpi.ua)*. – 2009. – 16.03).

* * *

Наприкінці січня 2009 р. у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» було представлено проект «Електронна бібліотека України (ELibUkr): створення центрів знань в українських університетах».

Метою проекту є забезпечення доступу українських науковців, викладачів, аспірантів та студентів до глобальної електронної бази даних, що міститиме наукові матеріали університетів та дослідницьких установ всього світу. Водночас нова електронна бібліотека ознайомлюватиме світових учених з роботами українських дослідників, що активізуватиме взаємодію між вітчизняною наукою та світовою.

Ініціатором проекту є Фундація Києво-Могилянської академії в Америці (Kyiv Mohyla Foundation of America). Фінансову підтримку на початковому етапі виконання програми здійснює Агентство США з міжнародного розвитку (US Agency for International Development, USAID). У подальшому планується залучення коштів державних організацій, неурядових структур та приватних осіб.

На першому етапі проект виконується на базі трьох українських університетів: Національного університету «Києво-Могилянська академія», Харківського національного університету ім. В. Каразіна, Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Надалі до створення глобальної цифрової наукової бібліотеки зможе долучитися будь-який український університет.

Наразі проект передбачає передплату 13 баз даних та понад 11 тис. наукових журналів у різних наукових галузях.

Складовою проекту є також створення Центрів знань в українських університетах та наукової соціальної мережі Центрів знань (*Європейський освітній портал (http://www.eu-edu.org)*. – 2009. – 7.03).

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу

В Украине прошла государственную апробацию и утверждена новая отечественная порода мясных свиней – красная белополая. Ее выведением доктор сельскохозяйственных наук, академик УААН и РАСХН, главный научный сотрудник Института свиноводства им. А. В. Квасницкого УААН В. Рыбалко совместно с учеными-селекционерами Украины и Российской Федерации занимались на протяжении 30 лет.

Эти крупные животные хорошо приспособлены к украинским климатическим условиям, многоплодны и обладают высокими мясосальными качествами.

В опытном хозяйстве института ученые провели первое в истории свиноводства Украины породоиспытание всех разводимых пород, в том числе и новой, которое показало, что при содержании животных в оптимальных условиях на кормах собственного производства свиньи приводили по 10–12 и больше поросят на опорос. Они достигали живой массы 100 кг за 6–6,5 месяца при среднесуточных привесах 689–728 г и затрате на каждый килограмм прироста 4,2–4,6 кормовой единицы кормосмеси.

То есть эти свиньи при создании им нормальных условий кормления и содержания по продуктивности почти не уступают зарубежным, а по таким показателям, как резистентность (устойчивость организма, невосприимчивость к каким-либо агентам) и приспособленность к типовым отечественным условиям производства, значительно превосходят их. Кроме кормления, немаловажное значение для получения высоких приростов свиней имеют зоогигиенические условия их содержания. Так, специальными исследованиями установлено, что свиньи современных пород при полноценном кормлении, при температуре в зоне их размещения 8–10 градусов имели среднесуточные приросты 250–350 г, при температуре 16–18 градусов ежедневно прирастали на 600–650 г, а при 30–35 градусах приросты снижались до 300–350 г.

При этом, какой бы ни была порода, необходимо особое внимание уделять улучшению условий кормления и содержания животных с применением энергосберегающих технологий, а также подготовке квалифицированных специалистов и фермеров для работы в различных категориях хозяйств независимо от их размеров и собственности.

Без создания для индивидуальных хозяйств льготных условий приобретения поросят, дешевых кормовых ингредиентов или подготовки кормосмесей из наличного зернофуража, своевременной зооветеринарной поддержки и особенно помощи в реализации готовой продукции свинины в стране больше не станет. Содержание 2–3 свиней в каждом дворе – это только временный выход из сложившегося положения.

По словам В. Рыбалко, мировой опыт свидетельствует, что закономерным процессом является развитие свиноводства на индустриальной основе при

разумной в экономическом и экологическом отношении концентрации производства.

Главной организацией-координатором является Институт свиноводства им. А. В. Квасницкого УААН, а соисполнителями – 26 научно-исследовательских институтов, областных государственных сельскохозяйственных опытных станций и вузов.

Институтами свиноводства и животноводства совместно с корпорацией «Живпром» разработана, а Минагропромом Украины утверждена специальная программа развития свиноводства, которой предусмотрено довести в ближайшие годы уровень производства свинины до 1 млн 420 тыс. т в год, что вполне реально, так как в недалеком прошлом производилось значительно больше.

Согласно специальным исследованиям, из общей энергии корма, потребляемого различными животными и птицей, в продукты питания для людей через свинину трансформируется 20 %, коровье молоко – 15 %, куриные яйца – 7 %, мясо птицы – 5 %, говядину и баранину – 4 %. В ходе исследований установлено, что в 100 г свинины содержится 64 мг холестерина, говядины – 86, курятины – 112 мг. В свином сале его практически нет.

Харьковские медики установили, что этот продукт обладает биохимическими свойствами для выведения радионуклидов из организма человека. Людям, проживающим в экологически неблагоприятных зонах, рекомендовано с профилактической целью употреблять ежедневно 35–40 г сала женщинам и 60–70 г – мужчинам.

В заключение отметим, что руководители хозяйств и фермеры, желающие разводить красных белопопых свиней, могут обращаться за консультациями в Институт свиноводства (36013, Полтава, ул. Шведская Могила, 1, тел.: 8(0532)52-74-19, 52-74-17).

Племенных свинок и хрячков можно приобрести в следующих племенных хозяйствах: Винницкая обл. ЧП «Украина», Тарасюк Василий Андреевич (тел.: 8-067-927-1588 или 8-050-463-6161), Тернопольская обл. ООО «Нива», Реус Надежда Васильевна (тел.8-096-531-9579), Николаевская обл. Агрофирма «Техмед-Юг», Косой Михаил Семенович (тел. 8-050-573-1625), Херсонская обл. ЗАО «Фризом Фарм», Лесной Виктор Анатольевич (тел.8-050-643-7939) *(Колычев В. Красная свинья с белым поясом // Газета 2000. – 2009. – 27.02–5.03).*

До уваги держслужбовця

Т. Добко, заввідділу НБУВ,
Ю. Левченко, провід. бібліограф

Патріотизм. Патріотичне виховання

З фондів НБУВ

Бібліографія (1991–2008 рр.)

1. Про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави у сферах національно свідомого і патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку : постанова Верх. Ради України, № 865/IV, 22 трав. 2003 р. // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 24. – С. 31 ; Голос України. – 2003. – 6 черв. – С. 7.

Ж15327

2. Про прийняття за основу проекту Закону України про Загальнодержавну програму патріотичного виховання молоді на 2004–2008 рр.: постанова Верх. Ради України, № 2033-IV, 22 верес. 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0233-09>. – Назва з екрану.

3. Про заходи щодо дальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді : розпорядж. Президента України, № 117, 29 черв. 2001 р. // Уряд. кур'єр. – 2001. – 5 лип. – С. 10.

4. Про додаткові заходи щодо посилення турботи про захисників Вітчизни, їх правового і соціального захисту, поліпшення військово-патріотичного виховання молоді : Указ Президента України, № 157/2002, 21 лют. 2002 р. // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 9. – С. 1–2.

Ж15327

5. Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді: Указ Президента України, № 948/2002, 25 жовт. 2002 р. // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 44. – С. 13–23.

Ж15327

6. Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та

зміцнення моральних засад суспільства : постанова Кабінету Міністрів України, № 1697, 15 верес. 1999 р. // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 37. – С. 33–46.

Ж15327

7. Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс військово-патріотичної пісні, стройового та похідного маршу “Озброєні піснею, покликані маршем”: наказ Міноборони України, № 64, 16 лют. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0233-09>. – Назва з екрану.

8. Про проведення Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю школярів України «Нащадки козацької слави» : наказ Мін-ва освіти і науки України, № 245, 25 берез. 2008 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 31. – С. 109–110.

Ж15327

9. Ясєв Г. Державна програма патріотичного виховання населення : (пропозиції Держ. ком. України у справах ветеранів та проект Програми) / Г. Ясєв // Світ дит. б-к. – 2003. – № 2. – С. 4–7.

Ж24224

Україна Загальні праці

10. Бебик В. Територіальний патріотизм – передумова державотворення (звертаючись до поглядів В. Липинського) / В. Бебик, О. Самойленко // Віче. – 2007. – № 7/8. – С. 65–67.

Ж14474

11. Білоус В. С. Патріотизм / В. С. Білоус // Політологічний енциклопедичний словник. – К., 2004. – С. 477.

Вс39768

12. Валігурський П. Патріотизм: не етнічний, а територіальний / П. Валігурський // Віче. – 1996. – № 12. – С. 35–39.

Ж14474

13. Васянович Г. П. Педагогічна етика: принцип громадянськості і патріотизму / Г. П. Васянович // Військово-наук. Вісн. Львів. військового ін-ту. – Л., 2000. – Вип. 3. – С. 288–293.

14. Васянович Г. П. Принцип громадянськості й патріотизму (етико-педагогічний аспект) / Г. П. Васянович // Військово-наук. вісн. Львів. військового ін-ту. – 2001. – Вип. 2. – С. 57–63.

15. Васянович Г. П. Принцип громадянськості й патріотизму (етико-педагогічний аспект) / Г. П. Васянович // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 24. – С. 8–11.

Ж70151

16. Васянович Г. П. Принцип громадянськості й патріотизму (етико-педагогічний аспект) / Г. П. Васянович // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Педагогіка – 2006. – Вип. 21, ч. 1. – С. 15–21.

Ж28852/пед.

17. Гавриш І. В. Роль менталітету, національного характеру та патріотизму у формуванні держави й об'єднанні України / І. В. Гавриш, В. Т. Жежерун // Наук. зап. Харк. ун-ту повітр. сил. Соц. філос., психологія. – 2006. – Вип. 1. – С. 35–41.

Ж69887

18. Громадянський патріотизм — суспільна складова державного будівництва : матеріали V Всеукр. конф., 30 листоп. 2002 р. / Всеукр. громад. орг. “Загальновоїнська спілка України”. – К., 2002. – 56 с.

ВА637687

19. Зарванський В. М. Національний патріотизм і проблеми оновлення суспільства / В. М. Зарванський // Питання соц.-політ. наук = Вопр. соц.-політ. наук. – К, 1991. – Вип. 82. – С. 44–49.

20. Патриотизм // Политическая энциклопедия : в 2-х т. – М., 2000. – Т. 2. – С. 125.

ППВ103/2

21. Патриотизм // Словарь философских терминов. – М., 2005. – С. 408.

Вс41446

22. Скуратівський В. Патріотизм / В. Скуратівський // Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002. – С. 471–472.

Вс36773

23. Український патріотизм – фактор державності, стабільності, добробуту / ред. : Г. І. Гончарук. – О. : Астропринт, 2002. – 304 с.

ВА635304

24. Чорна К. Національна ідея як фактор становлення патріотизму у дітей та молоді / К. Чорна // Шлях освіти. – 2008. – № 3. – С. 5–11.

Ж15685

Патріотичне виховання в Україні

25. Абрамчук О. В. Лінгвосоціокультурні чинники у патріотичному вихованні студентів вищих технічних навчальних закладів / О. В. Абрамчук // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т “ХПІ”. – Х., 2001. – Вип. 5. – С. 354–368.

Ж72260

26. Абрамчук О. В. Поєднання морального та патріотичного виховання студентів на заняттях з ділового українського мовлення / О. В. Абрамчук, Т. Ю. Іванець // Проблеми гуманізму і освіти : зб. матеріалів наук.-метод. конф., м. Вінниця, 21–22 трав. 2002 р. – Вінниця, 2002. – Т. 2. – С. 264–266.

В345762/2

27. Абрамчук О. В. Студент вищого технічного закладу освіти як об’єкт і суб’єкт патріотичного виховання / О. В. Абрамчук // Наук. зап. Терноп. держ. пед. ун-ту. Сер. : Педагогіка. – Т., 2001. – Вип 9. – С. 52–57.

Ж68937/Пед

28. Ананченко Т. П. Українська література як засіб виховання патріотизму студентів-медиків: (з досвіду викладання елективного курсу) / Т. П. Ананченко // Громадянський патріотизм і проблеми викладання україністики у вузах Одещини: матеріали наук.-практ. конф., Одеса, 2–3 листоп. 2000 р. – О., 2001. – С. 28–31.

ВА624762

29. Анікіна Т. О. Патріотичне виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. О. Анікіна ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 1993. – 16 с.

РА281948

30. Баженов В. Г. Виховання патріотизму майбутніх керівників / В. Г. Баженов, О. С. Пономарьов, О. Г. Романовський // Вестн. Харк. гос. политехн. ун-та. – Х., 1998. – Вып. 22. – С. 100–104.

Ж29210

31. Богульський А. Патріотичне виховання студентів юридичного факультету – складова становлення громадянина-патріота / А. Богульський // Рідна шк. – 2004. – № 12. – С. 74–75.

Ж22469

32. Гевко О. І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / О. І. Гевко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 20 с.

РА327401

33. Гевко О. І. Патріотичне виховання студентів засобами народознавства / О. І. Гевко // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. – К., 1999. – Вип. 2. – С. 56–61.

Ж69888

34. Гевко О. Формування національно-патріотичних рис у студентів / О. Гевко // Рідна шк. – 2001. – № 11. – С. 47–48.

Ж22469

35. Герасимчук В. Історія та рідна мова в патріотичному вихованні студентської молоді України і Польщі / В. Герасимчук // Шлях освіти. – 1997. – № 1. – С. 27–28.

Ж15685

36. Гонтар О. В. Виховання патріотизму на заняттях з українознавчих дисциплін у вищій школі / О. В. Гонтар // Зб. наук. пр. НДІ українознавства. – К., 2004. – Т. 3 : Українознавство в розбудові громадянського суспільства в Україні. – С. 153–157.

37. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави / В. Гонський // Рід. шк. – 2001. – № 2. – С. 9–14.

Ж22469

38. Дзюбак С. Виховання молоді на традиціях українського козацтва : [про військово-патріот. виховання молоді] / С. Дзюбак // Відкр. урок: розробки, технології, досвід. – 2008. – № 7/8. – С. 33–36.

39. Домбровський Л. Ф. Національні свята і пам'ятні дати – важливий засіб виховання патріотизму та національної свідомості студентів / Л. Ф. Домбровський, А. І. Домбровський // Громадянський патріотизм і проблеми викладання україністики у вузах Одещини : матеріали наук. -практ. конф., Одеса, 2–3 листоп. 2000 р. – О., 2001. – С. 102–106.

ВА624762

40. Дубина М. М. Патріотичне виховання молоді / М. Дубина, Ю. Руденко // Освіта України. – 2006. – 31 січ. – С. 15.

41. Історія Великої Вітчизняної війни – невичерпне джерело виховання патріотизму : зб. доп. обл. наук.-метод. конф. 24 листоп. 2005 р., м. Одеса / ред. : Л. С. Ширніна ; Упр. освіти і науки Одес. облдержадмін., Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Одес. ін-т сухопут. військ, Одес. обл. ін-т удоскон. вчителів. – О., 2005. – 105 с.

ВА664096

42. Капська А. Й. Виховання громадянина-патріота / А. Й. Капська // Соціалізація особистості : зб. наук. ст. / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 1998. – С. 4–21.

ВА586116

43. Кітура Я. Концепція військово-патріотичного і фізичного виховання молоді / Я. Кітура // Воля і Батьківщина. – Л., 1997. – № 4. – С. 5–19.

Ж14878

44. Коваль Г. В. Формування патріотизму – важливий чинник соціалізації молоді України на сучасному етапі політичного процесу : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Г. В. Коваль ; Микол. держ. гум. ун-т ім. П. Могили. – Миколаїв, 2007. – 16 с.

РА355027

45. Коваль Г. В. Формування патріотизму – важливий чинник соціалізації молоді України на сучасному етапі політичного процесу : дис. ... канд. політ.

наук : 23.00.02 / Г. В. Коваль ; Микол. держ. гум. ун-т ім. П. Могили. – Миколаїв, 2007. – 208 арк.

ДС102036

46. Коркішко О. Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / О. Г. Коркішко ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2004. – 20 с.

РА333642

47. Коркішко О. Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі : дис. .... канд. пед. наук : 13.00.07 / О. Г. Коркішко; Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ, 2004. – 243 арк.

ДС87045

48. Кулачинський М. М. Політичні ідеї Т. Гоббса і Ф. Прокоповича. Порівняльно-критичний аналіз : (до питання про виховання політ. мислення у студентів гуманітарних вузів) / М. М. Кулачинський // Громадянський патріотизм і проблеми викладання україністики у вузах Одещини : матеріали наук.-практ. конф., Одеса, 2–3 листоп. 2000 р. – О., 2001. – С. 97–101.

ВА624762

49. Опалко Н. І. Деякі аспекти національно-патріотичного виховання студентів / Н. І. Опалко // Уряду України. Президенту, законодавчій, виконавчій владі : аналіт. розробки, пропозиції наук. та практ. працівників : збірник. – К., 1999. – Т. 14. – С. 351–354.

С10088/14

50. Опалко Н. І. Хроніка національно-патріотичного виховання студентів / Н. І. Опалко // Освітязинн. – 1996. – № 4. – С. 16–17.

51. Патріотичне виховання української молоді засобами фізичної культури та козацької педагогіки : матеріали II облас. наук.-практ. конф., 15 трав. 2001 р. / упр. освіти і науки Сум. облдержадмін. та ін. ; редкол.: М. М. Кобозев та ін. – Суми, 2001. – 179 с.

52. Пащенко Д. Патріотичне й національне виховання – складові становлення громадянина / Д. Пащенко // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 9–14.

Ж15685

53. Петронговський Р. Р. Патріотизм старшокласників: новітні технології виховання / Р. Р. Петронговський // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2003. – № 12. – С. 223–226.

Ж70151

54. Петронговський Р. Р. Теорія і практика формування патріотизму старшокласників : монографія / Р. Р. Петронговський ; Житомир. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Житомир : Полісся, 2003. – 192 с.

ВА645986

55. Петронговський Р. Р. Формування патріотизму старшокласників у позанавчальній виховній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Р. Р. Петронговський ; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2002. – 21 с.

РА320089

56. Петронговський Р. Р. Формування патріотизму шкільного юнацтва засобами мистецтва / Р. Р. Петронговський // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : наук. зап. Рівнен. держ. гум. ун-ту : зб. наук. пр. – Рівне, 2002. – Вип. 20. – С. 106–110.

Ж70586

57. Почколіна С. В. Патріотичне виховання студентів при викладанні курсу “Технологія зберігання та переробки продуктів рослинництва” / С. В. Почколіна // Аграр. вісн. Причорномор’я: зб. наук. пр. – О., 2000. – Вип. 4 : Екон. науки. – С. 65–67.

Ж69783

58. Рашидова С. С. Виховання почуття патріотизму старшокласників на культурно-художніх традиціях Донбасу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / С. С. Рашидова ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2007. – 20 с.

РА353943

59. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / О. Г. Стьопіна ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2007. – 20 с.

РА355089

60. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму як духовно-моральної якості у студентів вищих навчальних закладів / О. Г. Стьопіна // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2004. – Вип. 2. – С. 138–146.

Ж72678

61. Стьопіна О. Г. Теорія і практика патріотичного виховання в сучасних умовах / О. Г. Стьопіна // Освіта на Луганщині. – 2007. – № 2. – С. 73–77.

Ж14958

62. Сусь Б. А. Виховання патріотизму у студентів військового інституту при викладанні технічних дисциплін / Б. А. Сусь, М. І. Шут // Патріотичне і гуманістичне виховання військової інтелігенції: сутність, взаємозв'язок, стан, проблеми: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2003. – С. 126–136.

ВА637686

63. Сусь Б. А. Національно-патріотичне виховання студентів як невід'ємний компонент формування особистості / Б. А. Сусь, М. І. Шут, Г. П. Грищенко // Всебічний розвиток особистості студента : матеріали наук.-практ. конф. – Ірпінь, 2001. – С. 195–201.

ВА612121

64. Хомік І. Козацькі виховні традиції як один із факторів військово-патріотичного виховання студентів у сучасних умовах / І. Хомік // Наук. вісн. Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича : зб. наук. пр. – Чернівці, 2001. – Вип. 127 : Педагогіка та психологія. – С. 187–190.

65. Хомік І. Удосконалення форм і методів військово-патріотичного виховання студентів вищих закладів освіти / І. Хомік // Наук. вісн. Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича : зб. наук. пр. – Чернівці, 2001. – Вип. 122 : Педагогіка та психологія. – С. 170–175.

Ж69219

66. Черненко С. Вплив фізичної культури на формування світогляду, патріотизму, моральних і духовних якостей особистості / С. Черненко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 15. – С. 82–86.

Ж69411

Бібліографія

67. Патріотизм – основа духовного становлення громадянина: інформ. сп. л-ри / Нац. б-ка України для дітей; уклад.: Л. І. Литвінець; ред.: Н. М. Скоморовська. – К., 2005. – 12 с.

Р104368